

PISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes núm. 77 juny - juliol 1995

SOLIDARITAT

PISSARRA

Revista periòdica d'informació de
l'ensenyament de les Illes Balears.
Preu 350 pts.

EDITA: STEI

Sindicat de Treballadors de
l'Ensenyament de les Illes.
Carrer de la Vinyassa, 14 07005 Palma
Tf.(971) 460888 Fax.(971) 771200

DIRECCIÓ:

Pere Polo Fernández

COORDINACIÓ:

Joan M. Mas Adrover

CONSELL DE REDACCIÓ:

Gabriel Caldentey Ramos
Neus Santaner Pons
Tomàs Martínez Miró
Sebastià Serra i Juan

COL·LABORADORS:

Aina Moll Marquès
Damià Pons i Pons
Bartomeu Cantarellas Camps
Albert Catalán Fernández
Miquel F. Oliver Trobat
Miquel Rayó Ferrer
Gabriel Janer Manila
Miquel Sbert i Garau
Felip Munar i Munar

PUBLICITAT:

Vinyassa, 14 Palma. Tf: 460888

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors

IL·LUSTRACIONS:

Antònia Calafat

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ:

Tino Franco González

IMPRESSIÓ:

Escola de Formació en Mitjans Didàctics

Dip. Legal: PM 533/79

ISSN:1133-052X

Índex

Editorial	3
Programa de Solidaritat Escolar amb la Infància Llatinoamericana	4
Entrevista al Dr. Joaquín Ruíz-Jiménez	6
Educació Solidària	8
FUNCOE: Fundación Cooperación y Educación	11
Reportatge del Dia Escolar de la Solidaritat	12
Presentació del Programa de Solidaritat	16
Missatge de Rigoberta Menchú als nins i joves	20
Manifest dels Escolars	22
Entrevista a Juan José Chaves	26
L'educació popular a El Salvador	28
Privatització de l'educació	30
Aproximació al desenvolupament	32
Reflexions sobre una estratègia alternativa en educació	36
Els nins del carrer	39
Aproximació a la realitat econòmica llatinoamericana	40

EDITORIAL

SOLIDARITAT

La Reforma educativa en marxa és rica en propòsits relatius a una educació solidària i tolerant, a la comprensió d'altres cultures, al respecte als drets humans i a valors semblants.

L'Educació ha de proporcionar als infants i als joves una formació integral, que afavoreixi tots els aspectes del seu desenvolupament. Formació que no serà completa si no inclou la conformació d'un conjunt de valors.

L'educació moral i cívica, l'educació per a la pau, l'educació per a la igualtat d'oportunitats entre els sexes, l'educació ambiental, l'educació sexual, l'educació per a la salut, l'educació del consumidor i l'educació vial són els anomenats *temes transversals*.

Són temes molt importants, però que tenen escassa tradició dins el sistema educatiu. La resposta des de les aules a aquest espai important, difícil i d'interès creixent passa per un compromís col·lectiu del professorat que tengui el seu reflex en el Projecte Curricular de Centre. El professorat,

en general, i els responsables dels centres, en particular, hauran de promoure iniciatives tendents a assegurar una major presència dels valors relacionats amb els eixos transversals dins l'educació.

És necessària, per tant, una formació específica del professorat que li permeti contemplar globalment i críticament els problemes dels desequilibris socials i interculturals i dissenyar intervencions pedagògiques adequades al respecte.

En aquest sentit, des d'aquestes pàgines volem demanar a totes les administracions, tant estatals, com autonòmiques o locals, que es comprometin i contenguin l'aportació de diners públics en programes de formació del professorat.

L'educació dels nostres nins i nines no pot ignorar que la nostra societat illenca, malgrat les desigualtats internes, pertany al reduït món desenvolupat, on els infants reben atenció de tot tipus: sanitària, educativa, preocupació familiar i social, etc.

Per desgràcia no passa el mateix amb la majoria de la infància mundial. En el

Tercer Món moren a diari desenes de nins víctimes de malalties, desnutrició i abandonament. I molts més sobreviuen amb moltes dificultats, amb poques possibilitats d'una vida adulta digna i vertaderament humana.

Dins aquest context hem de situar el *PROGRAMA DE SOLIDARITAT ESCOLAR AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA*, adreçat especialment als nins i nines dels darrers cursos d'educació primària, que s'està desenvolupant actualment a nombrosos centres escolars de les Illes i del qual donam compte en aquest número de la nostra revista.

Aquest programa d'educació solidària s'inspira en l'esperit de compromís i cooperació que constitueix un objectiu educatiu de primer ordre; inclou, també, entre els seus objectius el propòsit d'informar el professorat sobre la realitat llatinoamericana i proporcionar-li alguns recursos i orientacions pedagògics. □

ELECCIONS

Ja es coneixen els resultats de les eleccions municipals i autonòmiques. Arreu de l'Estat es produeix un significatiu avanç de la dreta política (PP i partits regionalistes), un descens del PSOE (més acusat a les autonòmiques que a les municipals, on és cert que perd pes a les ciutats de més de cent mil habitants), un increment d'Esquerra Unida que no compensa la pèrdua de vots per l'esquerra.

Els partits nacionalistes d'esquerra pugen (BNG, a Galícia; ERC, a Catalunya; PSM-Nacionalistes de Mallorca i Menorca...)

A les Illes, podem dir que la dreta política no avança com ho fa a la resta de l'Estat. Perd la majoria absoluta a Mallorca, i

la guanya a Eivissa i Formentera (on, com a novetat, s'ha triat un diputat de Els Verds) i també a Menorca, malgrat tengui menys vots que la suma dels vots dels partits d'esquerra.

El PP podrà governar comptant amb majoria absoluta al Parlament.

Nosaltres, com ja deíem a l'editorial passat, seguirem defensant, *governi qui governi*, les mateixes propostes:

- Accelerar el procés de transferències educatives (UIB, resta del sistema educatiu), ben dotades econòmicament i legalment.

- Exigir una política lingüística ferma al servei de la nostra llengua i la nostra cultura.

- Obrir negociacions sobre temes cabdals com: l'homologació retributiva, el reciclatge de català —fet dins l'horari lectiu del professorat—, els plans d'estudis adaptats als nostres trets culturals i lingüístics, els consells escolars territorials...

Nosaltres demanarem a tots els grups polítics, tant del govern com de l'oposició, que es facin ressò d'aquestes propostes que nosaltres qualificam de bones i necessàries per al sistema educatiu i per a la societat en general.

Cal un clima d'eficàcia, honestedat i diàleg socio-polític.

Enhora bona a tots els que han estat elegits per la voluntat sobirana del poble i... a fer feina! □

PROGRAMA DE SOLIDARITAT ESCOLAR AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA

Un dels postulats de la Reforma Educativa, actualment en marxa, incideix en el tractament de les actituds i valors com a component essencial del currículum.

Dins aquest marc innovador es situa el PROGRAMA DE SOLIDARITAT AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA que el Comitè Espanyol de la Unicef, la Fundació Cooperación y Educación (FUNCOE) i l'STEI han desenvolupat durant aquest curs escolar 1994-95. Hi han participat 34 centres de les Illes, amb 3.978 alumnes i 139 professors/es.

ELS CRITERIS BÀSICS

A partir de l'experiència aconseguida el passat curs escolar a la comunitat de Castella-La Manxa, que va dur a terme al programa, les institucions organitzadores varen perfilar una sèrie de criteris generals que resultaven necessaris per avançar en la seva articulació. Després de les revisions pròpies de tota experiència educativa i de la corresponent avaluació en l'acció, aquests criteris es poden resumir avui en els següents punts:

1.- Malgrat que els destinataris capitals del PROGRAMA són els escolars dels darrers cursos de l'educació primària (12-14 anys), sembla convenient d'exemplar també la seva influència cap al professorat, als pares d'alumnes i la societat en general. Amb la seva generalització es reforça el compromís solidari.

2.- Interessa sobretot una sensibilització cap al valor de la solidaritat, entesa aquesta com un

deure de justícia entre tots els pobles i persones del món.

Per aconseguir una sensibilització profunda i ben arrelada es requereix temps i esforç per part dels estudiants. Lluny d'altres campanyes puntuals amb objectius semblants, el PROGRAMA DE SOLIDARITAT s'estén durant tot el curs acadèmic, amb vocació de continuïtat, i incorpora tasques formatives molt diverses.

3.- La formació intel·lectual, tot i ser important, no constitueix l'única estratègia educativa. El Programa desenvolupa també, amb similar intensitat, compromisos d'acció, de forma que els estudiants s'iniciïn en l'assumpció de responsabilitats proporcionals a la seva edat i projectin cap a la pràctica els seus coneixements, sentiments i inquietuds.

4.- L'aplicació del PROGRAMA a les aules s'ha concebut amb caràcter transversal, és a dir, es pretén que els estudiants rebin els missatges solidaris des de distintes perspectives i a través de professors diferents.

Això requereix el compromís d'un ampli sector del professorat, la qual cosa només és possible si aquest percep el Programa com un element més de treball de fàcil inserció en les seves tasques ordinàries. Hi ha, per tant, una clara intenció de no distorsionar excessivament la marxa normal del curs.

5.- Per aconseguir l'interès del professorat s'ha de fer un plantejament atractiu i innovador que connecti amb els seus desitjos i necessitats més sentides. És per això que el PROGRAMA es va proposar:

— destacar la importància de l'escola en la consecució del valor educatiu de la solidaritat amb els desvalguts.

— proporcionar al professorat participant mitjans i instruments de formació específica sobre el tema.

— accentuar l'autonomia dels centres en el desenvolupament del PROGRAMA dins un nucli organitzatiu comú.

— subministrar abundants materials didàctics, útils per a la seva aplicació immediata a l'aula, si així ho decideixen els professors.

Entre els punts anteriors no és difícil descobrir alguns dels principals postulats de l'Educació per al Desenvolupament. En aquest marc, efectivament, pretén situar-se el Programa de Solidaritat. Es cerca, en conseqüència, una educació cooperativa i no competitiva, que plantegi situacions de conflicte com estratègies didàctiques prioritàries, que es preocupi per la comprensió global d'un món interrelacionat, que generi empatia cap a altres persones i cultures, compromís amb la lluita per un món més just i solidari.

ELS CONTINGUTS I LA SEVA ORGANITZACIÓ

El Programa s'articula en torn a tres grans nuclis d'intervenció pedagògica que corresponen a altres nivells de compromís solidari creixent. Cada un d'aquests nuclis es desenvolupa durant un trimestre del curs i la seva successió defineix la planificació general del Programa:

ESTRUCTURA DEL PROGRAMA

ESTRUCTURA DEL PROGRAMA: FASE 1. CONÈIXER

CONEIXEMENT DELS PROBLEMES DE LA INFÀNCIA

La Fase 1 pretén un aprenentatge, en el seu sentit més ampli dins l'àmbit escolar, dels problemes derivats dels desequilibris mundials, especialment relatius a la infància i més particularment de la llatinoamericana. Ens trobam aquí amb la idea que el primer pas per a l'adquisició profunda de valors és precisament el coneixement dels problemes relacionats amb aquests valors.

La seva organització passa per tres espais educatius:

1.1. Aproximació als problemes de la infància mundial. Es desenvolupa a través d'un Pla d'activitats que cada centre estableix a partir de materials que proporcionen UNICEF i FUNCOE.

1.2. Estudi de la infància llatinoamericana. Posada en pràctica a l'aula d'una Unitat Didàctica sobre el tema, de caràcter interdisciplinar, també facilitada per les institucions organitzadores.

1.3. Estudi profund sobre casos concrets de Llatinoamèrica. Estudi de casos seleccionats que seran objecte de cooperació (fase 3) i amb els que s'estableix des d'aquest moment un intercanvi de correspondència escolar.

FASE 2. COMUNICAR

PROJECCIÓ CAP EL MEDI ESCOLAR I SOCIAL

És de suposar que els aprenentatges de la Fase 1 hauran produït en els estudiants un desig d'entrar en acció. El Programa entén que la primera manifestació d'aquesta actitud favorable ha de ser la comunicació als altres dels sentiments propis. Aquesta comunicació s'estén cap als companys més propis, cap als pares i familiars i cap al medi social accessible.

La Fase 2 s'organitza entorn a dos espais:

2.1. Certamen i exposició de treballs. Es convoca un certamen no competitiu en diferents modalitats: contes, cartells, aferratines, etc. Tots els treballs es presenten en exposicions itinerants.

2.2. Campanya de sensibilització. Cada centre escolar, tot seguint orientacions d'UNICEF i FUNCOE, organitza i posa en pràctica una campanya de sensibilització escolar i social sobre el tema de la solidaritat: programes de ràdio, espais en la premsa, repartiment de targetes, etc. La campanya finalitza amb un DIA DE LA SOLIDARITAT, en què tots els participants es concentren a una localitat de la regió i es manifesten pels seus carrers.

FASE 3. COOPERAR

COOPERACIÓ AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA

S'aborda ara la Fase de major compromís solidari, la cooperació amb aquells casos concrets que han estat en la primera Fase 1 i amb els que s'ha de mantenir un intercanvi de correspondència que ha generat un coneixement i simpatia mutus. Es tracta de casos escolars d'especial necessitat a Guatemala, Hondures, El Salvador i Bolívia.

La cooperació s'interpreta com l'enviament d'una ajuda econòmica i l'aprofundiment en la correspondència, tot ampliant-la en la mesura que sigui possible amb treballs escolars, petits objectes d'artesanía, etc.

3.1. Elaboració d'un programa d'ajuda. Els centres escolars, amb orientacions i suggeriments de UNICEF i FUNCOE, elaboraran un programa destinat a la recollida de fons.

3.2. Realització del programa. Posada en pràctica del programa amb el recolzament de les institucions organitzadores. Enviament dels fons recollits als seus destinataris.

PROGRAMA DE FORMACIÓ

El Programa de Solidaritat es proposa entre els seus objectius desenvolupar també un programa d'informació al professorat sobre la realitat llatinoamericana i proporcionar-li instruments d'intervenció pedagògica; es tracta, doncs, d'integrar la reflexió sobre la pràctica amb la formació teòrica.

El Pla proposat es dirigeix cap a dos grans espais:

1. Formació teòrica en Educació pel Desenvolupament, dissenyada sobre tres nuclis de continguts:

- Desenvolupament i subdesenvolupament.
- Educació pel desenvolupament: concepte i metodologies.
- Experiències concretes sobre Educació pel Desenvolupament.

2. Tractament en la pràctica docent del Programa de Solidaritat: utilització dels materials, intercanvi d'idees, d'experiències, avaluació i remodelació. □

Entrevista al Dr. Joaquín Ruíz-Jiménez

«La victòria contra les injustícies, contra les marginacions i contra les violències és possible si no se'ns enfosqueix la ment i no se'ns refreda el cor»

El Dr. Joaquín Ruíz-Jiménez, president del Comitè Espanyol de l'UNICEF, parla per PISSARRA dels programes i col·laboracions d'aquest organisme, creat per vetllar per les necessitats de la infància de tot el món. Ens explica, concretament, el Programa de Solidaritat amb la Infància Llatinoamericana, desenvolupat conjuntament per UNICEF i FUNCOE, a nivell estatal i amb la col·laboració de l'STEI, a Balears.

— Sr. Ruíz-Jiménez, quins programes i quines col·laboracions desenvolupa el Comitè Espanyol de l'UNICEF en els pobles més desfavorits? Com valoreu aquests programes?

— El Comitè Espanyol contribueix a impulsar programes de supervivència i creixement de nins i nines; proveïment d'aigua potable i sanejament ambiental; educació i alfabetització; atenció a la dona, als infants abandonats i a les persones minusvàlides. També ajuda a finançar els serveis urbans bàsics.

El capital de l'UNICEF per a aquests programes es distribueix de la següent manera:

El 37% a 45 països d'Àfrica; el 29% a 34 països d'Àsia; el 15% a 14 països del nord d'Àfrica i de l'Orient Mitjà; el 10% a 35 països d'Amèrica Llatina; el 4% a 9 països d'Europa Central i de l'Est i als nous Estats Independents i, finalment, un 5% d'aquest capital es destina a propulsar programes-pilot en determinades zones de països fronterers que, per la seva proximitat geogràfica comporten necessitats específiques.

D'altra banda, el Comitè Espanyol manté programes de cooperació permanent a 10 països d'Amèrica Llatina; 10 països d'Àfrica; 6 països asiàtics i 4 països d'Europa Central i de l'Est. Especialment a Amèrica Llatina s'està

desenvolupant el programa específic PRO-ANDES, que bàsicament proporciona una ajuda especial a mares, nins i nines de països de la regió andina (Perú, Bolívia, Colòmbia, Equa-

dor i Veneçuela) on les condicions de supervivència són dramàtiques: alta mortalitat infantil, necessitats bàsiques elementals en sanitat, nutrició, higiene, aigua potable, educació, etc.

Finalment, el nostre Comitè Espanyol ha participat durant els darrers anys en ajudes d'emergència en favor de les poblacions de Somàlia, Ruanda, Txexènia, Bòsnia Hertzegovina, Cuba, Angola i Iraq.

Tots aquests projectes són valuosos i indispensables per salvar la vida de milions d'infants, però, desgraciadament, són insuficients per tallar l'"hemorràgia" dels 35.000 nins i nines, que moren diàriament en el món. Cada vegada es fa més necessari reformar l'injust ordre econòmic internacional, causa de la pobresa crítica de la qual provenen les esgarriants xifres de mortalitat i morbiditat infantil.

— Penseu que se'n poden treure conclusions positives del PROGRAMA DE SOLIDARITAT AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA, que han organitzat conjuntament UNICEF i FUNCOE?

— Aquest atraient programa arranca d'una iniciativa del Govern de la Comunitat Autònoma de Castella-La Manxa i que es va concretar en una convocatòria per a la concessió de subvencions a Projectes de Cooperació amb Amèrica i Àfrica.

En conseqüència, aquesta resolució expressava la voluntat que els nins i nines tessin de la solidaritat un dels valors fonamentals en la construcció del seu futur personal i estimulava tots els ciutadans a ser coherents amb un principi tan profundament humà com és el de la fraternitat.

Els esmentats principis coincideixen amb els plantejaments bàsics que sustenta UNICEF respecte a la infància del Tercer Món i més concretament els que sustenta el Comitè Espanyol respecte a la infància llatinoamericana.

Per part seva, FUNCOE dirigeix les seves activitats cap al món educatiu amb una especial atenció als problemes derivats dels desequilibris socials, tractant de difondre entre els escolars actituds cooperatives i solidàries.

Aquest és l'esperit del PROGRAMA DE SOLIDARITAT d'UNICEF i FUNCOE, presentat a la citada convocatòria oficial i que va obtenir el dictamen favorable de la comissió seleccionadora. El seu propòsit bàsic és transparent: promoure compromisos creixents entre els nins i nines que poden cristal·litzar en la consecució d'una consciència solidària molt considerable, duradora i profundament arrelada. Actualment es du a terme en centres escolars de Madrid, Castella-La Manxa, Balears i La Rioja.

Tant el Comitè Espanyol de la UNICEF com FUNCOE, reafirmen que aquest PROGRAMA conjunt constitueix un valuós instrument educatiu, cada dia més fecund.

— *Que ressaltaria de l'experiència de col·laboració entre distintes organitzacions com UNICEF i FUNCOE?*

— En consonància amb el que he exposat, el nostre Comitè està substancialment molt satisfet de la col·laboració amb quantes altres associacions treballen en favor de la infància i de la joventut. "Les messes són moltes" i, proporcionalment, "els segadors són pocs", per utilitzar un llenguatge bíblic.

Cada vegada es fa més necessari reformar l'injust ordre econòmic internacional, causa de la pobresa crítica de la qual provenen les esgarriants xifres de mortalitat i morbiditat infantil.

Conscients d'això, insistim cada vegada més en l'esperit de cooperació entre les distintes entitats governamentals i no governamentals que treballen en aquest camp. FUNCOE ho fa de manera excel·lent i poden servir de prototip per a altres col·laboracions semblants.

— *Quin seria el missatge principal que donaríeu als escolars de les nostres Illes que han participat en el PROGRAMA DE SOLIDARITAT AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA?*

— Essencialment, el nostre missatge és de solidaritat com a fonament i, al mateix temps, d'esperança com a perspectiva de futur. I això és vàlid per als escolars de totes les nacionalitats i regions d'Espanya, tant pels qui ja han participat en el PROGRAMA DE SOLIDARITAT, com per aquells que es vagin incorporant a aquest bell moviment.

— *En un món tan conflictiu, hi pot haver verdadera esperança per als nins i nines dels pobles més desfavorits?*

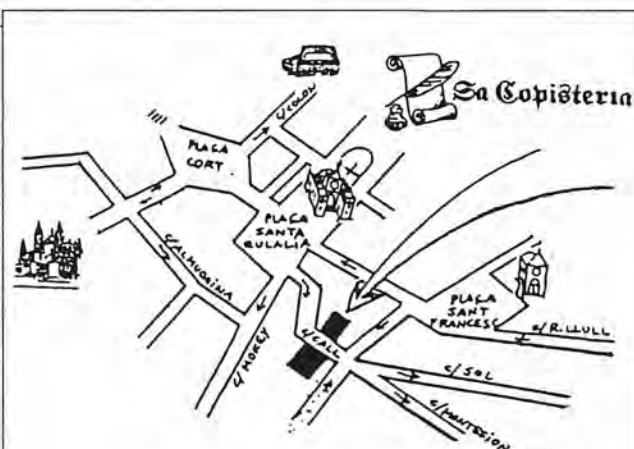
— Ens cal dir, sobretot per a aquelles persones escèptiques, pessimistes i que defalleixen davant els obstacles, que la victòria contra les injustícies, contra les marginacions i contra les violències és possible si no se'ns enfosqueix la ment i no se'ns refreda el cor. L'esperança és una virtut fonamental per a tota persona humana i també per a tots els pobles del món. □

Sa Copisteria CB

C/ Call, 5 i 6 Palma 07001
Tel: 71 96 63 Fax: 72 17 86

FOTOCÒPIES EN COLOR
100 ptes

En ple Centre Històric

- Fotocòpies
- Multicòpies
- Fotocòpies en color
- Còpies de plànols
- Plastificacions
- Enquadernació ràpida
- Revistes i fullets
- Impressió làser
- Impremta ràpida
- Termografia
- Servei de telefax
- Fotocòpies en paper ecològic reciclat 100%
- Venda de paper reciclat
- Servei de recollida i entrega a domicili
- Professionalitat total

EDUCACIÓ SOLIDÀRIA

«Tots necessitem el calor humà i una educació solidària pot ensenyar-nos les primeres passes»

Pío Maceda

El passat dia 27 d'abril es va celebrar a Leganés el DIA DE LA SOLIDARITAT, organitzat per UNICEF i FUNCOE, en col·laboració amb l'Ajuntament i la Comunitat. Mentre escoltava les paraules de Maria, la secretària de Rigoberta Menchú, que denunciaven la injustícia que pateix els seu poble, i envoltat de nins i nines que havien vingut des de moltes localitats de la Comunitat de Madrid, em vaig emocionar i vaig pensar que la pluja impediria veure moltes llàgrimes. Sobretot quan ella va evocar en un poema que quan ella tenia set anys va presenciar com se'n duïen el seu pare per a sempre.

També va parlar en Jesús, un nin de 13 anys de Camotepeque (El Salvador) i explicava com tots els matins ajudava als seus pares en les tasques dels camp i a la tarda anava a l'escola. Els representants de les organitzacions del professorat de Guatemala (el Secretari General de l'STEG), d'El Salvador (el Secretari de conflictes de ANDES 21 de Junio) i un representat del "Centro Boliviano de Investigación y Acción Educativa" (CEBIAE) no parlaren per no allargar l'acte ja que s'esdevenia en un dia de pluja, però hi eren presents simbolitzant els problemes dels seus pobles en els que els escolars del nostre país desenvolupen programes de cooperació.

Com és lògic, no solament necessitem la solidaritat de la infància, sinó del conjunt de la nostra societat democràtica i de les seves organitzacions. Però, una societat mai és prou solidària, la qual cosa s'aprèn des de la infància. Per aquest motiu és tan important el projecte de FUNCOE, en col·laboració amb UNICEF. Es pretén arribar a tots els nins i nines de les distintes Comunitats Autònomes. Això és ja una realitat a Castella-La Manxa (que va ser la pionera), la Rioja i Balears. S'espera que ben aviat ho serà també en moltes altres Comunitats Autònomes.

El dia 3 de maig, a Logronyo, i el dia 10 de maig, a Eivissa, es celebrà el DIA ESCOLAR DE LA SOLIDARITAT. El manifest llegit pels

alumnes parla de "solidaritat entesa com a justícia entre els pobles, compromís amb els més necessitats i amor entre tots els éssers humans".

Si el jo que governa les nostres accions es fonamenta en un conglomerat de records i emocions, és important enriquir aquesta espècie de medi de cultiu mitjançant la feina quotidiana en els centres. Encara que aquests records i emocions s'organitzen de forma aleatòria en cada persona, és possible que els nins i les nines d'avui, quan siguin adults, conservin una imatge de la solidaritat envoltada de sensacions viscudes a l'escola.

Un sector cada vegada més nombrós del professorat -tal com ho demostra el seguiment

d'aquest programa i d'altres programes de diferents ONGs- és conscient que el ser o el no ser de l'educació es juga en la pràctica quotidiana dels valors que han de concretar la nostra vida social, erosionada per l'individualisme, la gran abundància de productes i de la pròpia naturalesa. Aquest col·lectiu docent ensenya a pensar als seus alumnes d'una altra manera treballant en projectes concrets. Allà on ha fracassat el discurs moralitzant, aconsegueixen l'èxit creant experiències vinculades a la sensibilitat del seu alumnat. Representa un referent per a

la renovació educativa.

Edgar Morin escriu que "un teixit d'indiferència es propaga per les nostres societats" relacionat amb l'atomització dels individus, mentre que hi ha "reserves profundes de solidaritat... que s'actualitzen i sorgeixen quan hi ha un estímul fort".

Si creix l'egoisme que ens fa insensibles als problemes (un amor propi mal entès perquè acabarà perjudicant la col·lectivitat), és necessari estendre la solidaritat, aquesta sensibilitat que manca per corregir les desigualtats i les injustícies abans que aquestes provoquin greus conflictes i guerres. No cal desesperar-se davant les dificultats ja que, igual que en la producció de la vida es frustren milers de possibilitats (milions d'espores, de pol·len i d'espermatozoides moren sense germinar), també les persones serem aptes per assumir els valors per reforçar els equilibris que afavoreixen la vida en societat.

¿És possible que només hi hagi en torn d'un 10% de persones amb compromís solidari, les quals configuren la militància de les ONGs, organitzacions benèfiques, sindicats, partits, ordres religioses, etc.? No serà possible incrementar aquest percentatge amb un treball de base en els centres educatius? Hem d'apostar pel sí, per multiplicar els exemples d'aquests joves de les nostres ciutats que dediquen una part important del seu temps perquè els vells i els malalts no es sentin tots sols; dels nins i les nines que aporten materials escolars per a les campanyes de solidaritat amb els seus companys dels països pobres; dels que militen en associacions contra el racisme per exigir respecte als immigrants; dels metges que s'arrisquen en el Tercer Món per demostrar que el servei que presten no té barreres, etc.

Podem imaginar-nos un món en el que la realitat asèptica dels ordinadors s'equilibra amb la consciència que existeixen la pobresa, la malaltia i, sobretot, les persones necessitades d'ajuda. Tots necessitem el calor humà i una educació solidària pot ensenyar-nos les primeres passes. □

FUNCOE: Fundación Cooperación y Educación

FUNCOE va sorgir l'any 1990 entre un grup de professionals de l'educació que volien incidir en aspectes educatius de la infància, tant en el sistema educatiu formal, com en el temps d'oci.

En aquesta societat, a diferència d'altres d'europes, no s'organitzen moltes activitats de temps lliure per a la infància. El grup de professionals que constitueixen el Patronat de la Fundació, han considerat que era important desenvolupar aquest aspecte, principalment, entre els nivells econòmics més baixos d'aquesta societat, ja que serveix com a prevenció de futurs problemes.

L'altre objectiu era el de la cooperació entre països que estan en vies de desenvolupament.

Purificación Llaquet Baldellón, professora de Matemàtiques de l'IB Tirso de Molina de Madrid, és la presidenta del Patronat de la Fundación Cooperación y Educación (FUNCOE). Ella ens explica quins són els orígens de FUNCOE, els seus objectius i, especialment els projectes i realitzacions que estan duent a terme.

– *Què significa FUNCOE? Quins són els seus objectius?*

– FUNCOE són les sigles de la FUNDACIÓN COOPERACIÓN I EDUCACIÓN. Recullen els dos aspectes explicats anteriorment. Entre les seves finalitats cal destacar el foment d'activitats d'oci i temps lliure per a nins i nines de zones d'interès social, així com la promoció d'activitats formatives en defensa de la pau, la solidaritat, la cooperació i el medi ambient, tendents a evitar la violència, el racisme i qualsevol altre tipus d'intolerància.

– *Quins projectes duu a terme?*

– A més del PROGRAMA DE SOLIDARITAT AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA, que es realitza aquest curs a Castella-La Manxa, Madrid, La Rioja i Balears, existeixen programes de cooperació amb Bolívia, Hondures, El Salvador, Guatemala i Cuba.

Paral·lelament a aquests programes, FUNCOE organitza activitats de formació per al professorat.

Des de l'any 1990 ve desenvolupant el Programa d'Oci i Temps Lliure per a grups infantils, en el qual hi participen 6.000 nins i nines de les Comunitats de Castella i Lleó, Madrid, Castella-La Manxa, València i Balears. Els nins

i nines beneficiaris del programa procedeixen de zones urbanes i rurals d'interès social. Cal destacar la participació de més de 800 voluntaris, persones adultes, que col·laboren desinteressadament en el desenvolupament de les activitats.

I aquest any s'ha posat en marxa a la Comunitat de Madrid el Programa d'atenció educativa domiciliària a nins amb alguna malaltia de llarga durada. Els professors i professores voluntaris atenen dues vegades per setmana els nins i nines que no poden assistir a les escoles.

– *Com sorgeix la idea de cooperació amb UNICEF?*

– A FUNCOE, en general li sembla interessant treballar amb altres organitzacions i institucions que tinguin objectius semblants, perquè d'aquesta manera és molt més eficaç l'acció que es desenvolupa. És per aquest motiu que molt sovint s'acudeix a la col·laboració amb altres organitzacions: CEAPA, AME, STEI, etc. Com que UNICEF és l'organisme de Nacions Unides que es dedica a la infància, pensàrem que podria ser interessant la participació de dita

Purificación Llaquet, presidenta de FUNCOE i Gaspar Rul Ian, president del Comitè UNICEF-Balears

organització en el PROGRAMA DE SOLIDARITAT ESCOLAR. Cada organització aporta la seva experiència i el resultat és més positiu i enriquidor.

– *Valoració de l'experiència del PROGRAMA DE SOLIDARITAT.* Participació de professorat, alumnat i comunitat.

– Per a FUNCOE el PROGRAMA DE SOLIDARITAT ESCOLAR va ser el primer programa de sensibilització que va dur a terme. El resultat ha estat molt positiu, ja que durant aquest curs s'ha desenvolupat en 350 centres, hi han participat 1.200 professors i professores i 36.000 alumnes. El resultat de la imaginació i la creativitat de l'alumnat, a l'hora d'expressar les seves idees i sentiments, ha estat en moltes ocasions emocionant i el suport que ha donat el professorat ha ajudat que el programa hagi tirat endavant i s'hagi estès a tants de centres. D'altra banda, la societat en general (ajuntaments, APAs i altres organitzacions i institucions) han donat un suport important als objectius proposats.

– *Com es concreta la participació amb Amèrica Llatina? A quins països?*

– En el programa podem destacar tres etapes:

La primera serveix perquè l'alumnat adquireixi els coneixements imprescindibles per a la comprensió del món, els desequilibris que existeixen entre països i les conseqüències que tenen sobre la població i, més concretament, sobre la infància.

La segona la dedicam a comunicar a la societat el que han après i han sentit durant l'etapa anterior.

I la darrera la destinam a cooperació. Però, en aquesta darrera etapa, és necessari un coneixement de la realitat de les persones a les quals va dirigida l'ajuda: intercanvi de correspondència, de treballs, de fotografies, etc. A cada zona s'ha seleccionat un país per poder-ho dur a terme. A Balears s'ha elegit El Salvador. En altres zones es col·labora amb Guatemala, Bolívia, Cuba, Hondures etc.

– *Quines perspectives de futur té el programa?*

– La intenció de les organitzacions FUNCOE i UNICEF és d'estendre'l a altres zones geogràfiques. El curs que ve es realitzarà a Castella i Lleó i en alguna altra comunitat. I a

les comunitats que ja s'ha treballat aquest curs, es vol fer extensiu a més centres i a més alumnes. L'objectiu que ens hem proposat és que els centres, amb la formació que rep el professorat, vagi introduint en el Projecte Educatiu de Centre, com a eix organitzador, l'educació per al desenvolupament. I que les distintes activitats que es programen al centre i a les aules tinguin la perspectiva de la solidaritat, com a sentit especial de la justícia, com a preocupació per la casa comú de tots: el planeta Terra.

– *En el treball de les ONGs hi ha moments de satisfacció i de descoratjament. Ha passat per aquests moments? Quan?*

– En qualsevol treball educatiu els resultats són sempre a llarg termini. El fet de no veure'ls immediatament i saber que, en el món, en comptes de disminuir les diferències, s'han augmentat en els darrers anys, podria dur al descoratjament. Per aquest motiu, és necessari en moltes ocasions, saber que hi ha moltes persones disposades a aconseguir un món més just i més solidari. Fets com el succeir l'any passat, en el que el moviment en favor del 0'7 es va estendre per tota Espanya i hi participaren moltes persones, a pesar de la crisi econòmica que existeix en el país, anima a seguir treballant.

«Qualsevol pràctica educativa pot ser propícia perquè l'alumnat vagi avançant en compromisos solidaris»

– *Missatge a professorat i alumnat que ha participat en el programa de Balears.*

– Als professors i professores que han participat en el programa d'aquest any els vull agrair el seu entusiasme i animar-los a seguir treballant. Aquest curs ha estat un inici del que pot ser l'educació per al desenvolupament. Els voldria dir que qualsevol pràctica educativa pot ser propícia perquè l'alumnat vagi avançant en compromisos solidaris. Per facilitar aquesta tasca, FUNCOE i UNICEF han iniciat l'edició de

la revista per a la solidaritat "JATUN SUNQU", revista, per a l'alumnat, amb una guia didàctica on es presentaran activitats de tot tipus per treballar a les aules.

I a l'alumnat que han participat en aquest programa li demanaria que no oblidin que hi ha molts de nins i nines que viuen en altres països amb menys roba, menys joguines, però que, malgrat això, tenen moltes il·lusions per viure, per aprendre i per aconseguir millors condicions de vida. Que quan siguin grans, siguin encara capaços de posar-se en el lloc d'aquestes persones. Això els ajudarà a ser més tolerants i més solidaris i a comprometre's en aconseguir un món més just.

– *Com veuen el programa les autoritats educatives? Què els demanarien?*

– L'any 1974 la UNESCO aprovà la històrica Recomanació sobre l'Educació per a la Comprensió, la Cooperació i la Pau Internacional, en la qual s'instava als Estats membres a promoure l'educació sobre les "qüestions mundials". De llavors ençà alguns països europeus com Suècia, Holanda, Bèlgica, Regne Unit o França, han estat sensibles a aquestes propostes i han establert programes educatius i instàncies governamentals per tal de desenvolupar-les, sobre tot dins l'educació formal.

El Ministeri d'Educació reconeix l'Educació per al Desenvolupament com a tema transversal dins l'Educació per a la Pau. Ha començat a firmar convenis amb algunes ONGs per facilitar la introducció de l'educació per al desenvolupament en el sistema educatiu formal. FUNCOE i UNICEF firmaren un conveni amb el Ministeri d'Educació per a la formació del professorat en Educació per al Desenvolupament. A més, des de les Unitats de Programes Educatius s'ha donat suport per a la realització d'aquest programa. Per altra banda, els governs de les Comunitats Autònomes, poc o molt, també han ajudat a aconseguir-ho.

Vull aprofitar l'ocasió per agrair a les autoritats educatives l'ajuda rebuda fins ara. Els demanaria que continuassin oferint aquest suport, fent-lo créixer en la mesura que es pugui, per aconseguir, juntament amb el professorat, que l'educació per al desenvolupament sigui un instrument per a l'estudi crític, la comprensió i la motivació a l'acció enfront dels reptes d'un món cada vegada més complex i interdependent.

□

Llengua i Literatura

CALERO, J.

De la letra al texto. Taller de escritura.
1995, 128p. 1.200pts.

BASSA, R.

Literatura infantil, missatge educatiu i intervenció socio educativa.
1995, 175p. 2.445pts.

Reforma

DARDER, P.-FRANCH, J.-COLL, C.-PÉLACH, J.
Grupo clase y proyecto educativo de centro.
1994, 194p. 2.245pts.

Formació

GARCÍA, C.M. (COORD.)

Desarrollo profesional e iniciación a la enseñanza.
1995, 462p. pts.

Orientació Educativa

RODRIGUEZ, M.L.

Orientación e intervención psicopedagógica.
1995, 372p. 3.150pts.

GARCÍA, M.

"Ya puedo". Entrenamiento en autocentros en el estudio. Programa de intervención educativa. (Carpeta amb 4 quadernets, 1 manual alumne i un manual professor)
1995, 5.800pts.

Educació ambiental

RAYÓ, M.

Aproximació històrica a l'ús educatiu dels espais naturals a Mallorca (Segles XIX i XX)
1994, 254p. 1.300pts.

Educació Primària i Secundària

PUIG, J.M.

La educación moral en la enseñanza obliatoria.
1995, 322p. 2.990pts.

FERNANDEZ, J. (COORD.)

El trabajo docente y psicopedagógico en Educación secundaria.
1995, 488p. 3.980pts.

Educació i Salut

A.A.V.V.

La salud en la guardería y en la escuela. Aspectos biológicos, psicológicos y sociales.
1995, 351p. 2.950pts.

Juny '95
Novetats

Psicologia Evolutiva

WELLMAN, H.M.

Desarrollo de la teoría del pensamiento en los niños.
1995, 350p. 3.900pts.

AGUADO, G.

Desarrollo del lenguaje de 0 a 3 años. Bases para un diseño curricular en la Educación infantil.
1995, 301p. 3.500pts.

Personalitat

MARCEY, C.

Personalidad y relaciones de pareja.
1994, 169p. 1.490pts.

Psicologia Social

ALBERDI, I. FLAQUER, LL. (i altres)

Parejas y matrimonios: Actitudes, comportamientos y experiencias.
1994, 189p. 1.010pts.

DELGADO, A.M. (coord.)

Los servicios de atención a la primera infancia: Necesidades del grupo familiar.
1994, 142p. 1.010pts.

RIPOL-MILLET, A.

Separació i divorci: la mediació familiar.
1994, 129p. 1.800pts.

ALONSO, J.A.-BENITO, Y.

El hogar funcional en la educación social.
1994, 111p. 1.600pts.

LÓPEZ, F.

Prevención de los abusos sexuales de menores y educación sexual.
1995, 181p. 1.900pts.

Psicoterapia

DATTILID, F.M.

Terapia cognitiva con parejas.
1995, 125p. 1.200pts.

Embat
Llibres

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre
Tel. 71 33 50 Fax 72 04 44 • 07002 Palma de Mallorca

Geriatría

PERLADO, F.

Teoría y práctica de la geriatría.
1995, 313p. 2.500pts.

GARCÍA, M.C.-PÉREZ, A. (comp.)

Anciandad, familia e institución
1994, 157p. 1.900pts.

Psiquiatria i Psicopatologia

BELLOCH, A.-SANDÍN, B.-RAMOS, F.

Manual de psicopatología. Vol. 2.
1995, 796p. 4.990pts.

A.A.V.V.

DSM-IV. Manual de diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales.

1995, 908p. 11.950pts.

Psicobiologia

MARTINEZ, J.M.

Psicofisiología.
1995, 301p. 3.245pts.

ROBERT, J.M.

El cerebro.
1995, 124p. 950pts.

Neurofisiologia

NICOLAU, M.C. - BURCET, J. - RIAL, R.V.

Manual de técnicas en electrofisiología.
1995, 263p. 2.900pts.

Toxicomanies

WASHTON, A.M.

La adicción a la cocaína. Tratamiento, recuperación y prevención.
1995, 314p. 2.800pts.

MEANA, J.J. - BARTUREN, F. (editors)

Drogas y deporte: farmacología del doping. Avances en farmacología de drogodependencias.
1995, 1.250p. 1.400pts.

Psicofarmacologia

TURKINGTON, C.

Prozac. Guía de los antidepresivos.
1995, 250p. 1.600pts.

REPORTATGE:

DIA ESCOLAR DE LA SOLIDARITAT

EIVISSA 10 maig 1995

UN DIA PER A L'ESPERANÇA

"Que la pau i l'alegria ompli
els vostres cors"

Aquestes paraules, amb les quals finalitzava el missatge que Rigoberta Menchú, premi Nobel de la Pau, i que adreçava als nins i nines d'Eivissa i Formentera que participaven en el Dia de la Solidaritat amb la Infància de Llatinoamericana, podrien resumir el sentiment dels més de 3000 escolars que el propassat dia 10 de maig s'aplegaren al parc Princesa Sofia, a la ciutat d'Eivissa.

El Port, el passeig de Figueretes, Vara de Rei i la plaça del Parc foren els quatre punts de concentració des dels quals els alumnes dels vint-i-quatre centres d'Eivissa i Formentera participants en el Programa de Solidaritat recorregueren els principals carrers i passeigs de la ciutat amb els seus missatges solidaris: "Per un món d'un sol color", "Hi ha cadenes que alliberen", "Tots ciutadans del món", "Que tots els somnis no siguin malsons",...

EIVISSA 10 MAIG 1995

UNICEF-FUNCOE

Cartells
anunciadors
del Programa
de Solidaritat

Grup folklòric eivissenc

Ambient
de
solidaritat
pels
carrers
de Vila

Al mateix temps, al claustre de l'Ajuntament d'Eivissa s'inaugurava una exposició que mostrava, per una banda, els treballs i feines realitzats pels alumnes durant el Programa, i per l'altra, objectes, estris i atuells propis de països sudamericans. I amb tot això, uns vídeos que mostraven la realitat de la infància mundial i, en particular, la de Llatinoamèrica.

Un enorme cuc solidari presidia, des de la murada eivissenca l'acte amb el qual havia de concloure la diada.

Taller de fil, a Figueretes

Mural realitzat per nins i nines de Formentera, a la zona del Port

Confecció de murals, a Vara de Rei

A la música i a la festa els acompanyaren les reflexions de tres mestres sudamericans i el testimoni de Jesús Miranda, un nin de El Salvador de 13 anys, que va a una escola popular els horabaixes, ja que els matins ha de treballar el camp.

Desigualtats socials, injustícies, actituds insolidàries, discriminacions, intolerància..., la solució de les quals passa, inevitablement, per l'educació.

Però això no pot acabar amb l'esperança, "i és que hi ha milions d'estrelles aquesta nit que ara fosca veus, i en el desert un oasi t'espera encara que només vegis arena".

«Que tots els
somnis no
siguin
malsons»

*L'ambient
participatiu
i de festa
es manifestava
per tot arreu*

Mostra de productes de Llatinoamèrica

*Exposició de
treballs realitzats
pels alumnes
participants*

«Hi ha
cadenes que
alliberen»

Presentació als mitjans de comunicació del Programa de Solidaritat

El dia 10, a les 12 h., va tenir lloc a l'Ajuntament d'Eivissa la presentació als mitjans de comunicació del Programa de Solidaritat Escolar amb la Infància Llatinoamericana. Hi eren presents els representants de les entitats organitzadores, UNICEF, FUNCOE i STEI, i representacions del MEC, del Govern Balear i de l'Ajuntament d'Eivissa.

“Crec que s’ha fet una feina molt seriosa i basta donar una volta per aquí baix (Baix Vila) per veure el que s’ha aconseguit. Hem de pensar que el motiu d’aquesta exposició i d’aquests actes és un motiu llunyà en el sentit que essent un programa de solidaritat amb Llatinoamèrica no és fàcil moure l’interès de la gent si no és amb un gran esforç. Per això és que vull facilitar als organitzadors per el que han aconseguit. Avui fa goig passejar per Eivissa i veure els carrers plens de nins i nines.

**«Avui fa goig
 passejar per
 Eivissa i veure els
 carrers plens de
 nins i nines»**

Quan en Pere Polo va venir a la Direcció General a demanar ajuda per fer aquesta activitat, ens va fer arribar el seu entusiasme, entusiasme que és digne d’elogi i que ha contagiats les diferents institucions a les quals s’ha adreçat. Per tant, crec que avui ha demostrat que aquell entusiasme tenia una forta raó de ser. Jo desig que aquesta activitat es repeteixi en propers anys, millorant encara, en tots els sentits”.

*De la intervenció del senyor Casasnovas,
 Director General d'Educació.*

“A la meua escola, cada aula té 40 nins. A l’estiu anam a cultivar la canya, a l’hivern, blat de moro, arròs, frijoles... Treballam els matins i a l’hora baixa anam a l’escola ja molt cansats”.

*Jesús Miranda, nin de 13 anys, alumne
 d'una escola popular d'El Salvador*

“Vull agrair a les organitzacions responsables d'aquests acte la seva col·laboració, però em sembla que és fonamental resaltar la importància del que s'ha fet a les escoles. Per tant, el meu agraïment especial als nins i nines i als professors i professores i a tot s'els que han treballat en el projecte per l'esforç que han fet. Des del MEC i des de fa ja bastants d'anys venim proposant que en els col·legis s'introdueixin modificacions en els continguts escolars que fonamentalment tenen a veure amb els continguts referits als valors, com el que aquí es treballa: la solidaritat i el compromís social. Això és fàcil de dir i difícil de fer. Per això, programes com aquest i d'altres que es van realitzant i que han posat en marxa diferents organitzacions no governamentals són un exemple de com realment es pot fer realitat allò que fins ara només eren pures paraules. Això, però, requereix molta de feina i la col·laboració social que transcendeix la pròpia escola, per quant

que la realització d'aquests programes exigeix la participació d'altres moviments socials aliens a l'escola i es fuig, d'aquesta idea tan endogàmica que els ensenyants tenim a vegades de la nostra tasca.

Vull acabar com he començat; donar les gràcies als nins i nines, profes-

sors i professores que han participat en la realització d'aquests treballs que hem vist exposats i resaltar com han comprés de bé la idea que s'intentava treballar. Aquests són els continguts que més temps recordaran després de molts d'anys de deixar l'escola”.

Elena Martín, representant del MEC.

*Assistents
a la
roda de premsa
celebrada a
l'Ajuntament de Vila*

“Fins ara no hem aconseguit el permís per poder-nos dedicar al treball sindical i poder ajudar, a través de la nostra organització, al desenvolupament educatiu. És a dir, ens neguen el dret a poder organitzar-nos, i, per això, estam entre l'espasa i la paret, a punt de ser despedits.

Agraïm totes les mostres de solidaritat i les atencions que els companys de FUNCOE, l'STEI i tots vosaltres ens heu dispensat”.

JJ Chaves, Secretari Gral. del STEG.

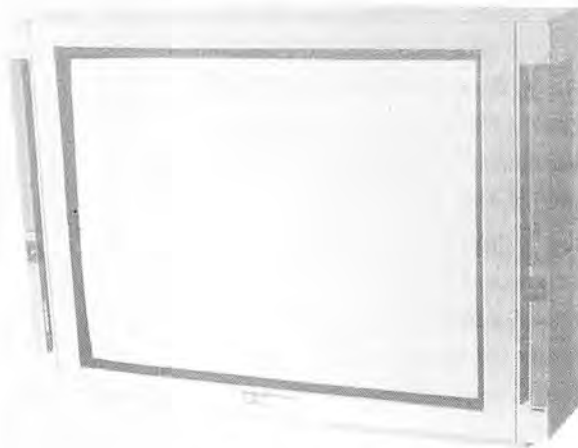
“Venim d'un país amb el 70% d'analfabetisme. El nostre programa d'escoles populars intenta arribar allà on el ministeri no arriba.

La comunitat elegeix i forma els propis ensenyants.

Gràcies per les ajudes que ens feis arribar”.

Edgard Chaves, de la Asociación Nacional de Ecdadores Salvadoreños (ANDES).

THOMSON

BILINGÜE

72D040

EL 72D040 DE THOMSON VE EQUIPAT, AMB CRITERIS DE MODERNITAT, PER RESPONDRE ALS MÉS EXIGENTS: AMB POSSIBILITAT D'ESCOLTAR LES PEL·LÍCULES, EMESES EN SISTEMA STÉREO DUAL, EN L'IDIOMA ORIGINAL.

AMB EL CADA VEGADA MÉS ESTÈS TELETEXT I AMB EXCLUSIU TUB BLACK SUPERPLANAR DE THOMSON.

I AMB TOT EL QUE VOSTÈ POT EXIGIR A UN TELEVISOR A L'AVANTGUARDA TECNOLÒGICA I DE DISSENY.

ALNO®

La cuina
menys comú
del mercat

PROCUINE STUDIO
MOBILIARI DE CUINA

C/ Cecili Metel, 5A
Tfs.: 71 75 61 - 71 06 49
Palma de Mallorca

Butlleta de subscripció a PISSARRA¹

Nom i llinatges: ..... Tel: .....

Adreça: ..... CP: ..... Població: .....

Se subscriu a *PISSARRA* al preu anual de 1.400 ptes. que abona mitjançant:

- ☐ taló bancari o gir postal a nom de l'STEI
☐ càrrec al compte bancari²

(1) Els afiliats i afiliades a l'STEI reben *PISSARRA* de franc

(2) En aquest cas heu d'emplenar l'ordre bancària

ORDRE DE DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

Nom de l'entitat: ..... Adreça: .....

Localitat: ..... CP: .....

ENTITAT	OFICINA	DC	COMPTE

Sr. Director:

Sou pregat d'atendre a partir d'aquesta data, i fins nou avís, els rebuts que us presentarà el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes (STEI) amb càrrec al compte indicat.

....., de ..... de 199...

(signatura)

Missatge de Rigoberta Menchú als nins i joves

(llegit a l'acte de cloenda del Dia de la Solidaritat)

El tresor més gran que tinc en la vida és la capacitat de somiar. En els moments més difícils, en les situacions més dures i complexes he estat capaç de somiar amb un futur millor. I això em fa recordar la meva infantesa i la meva primera joventud. Amb el pensament em trasllat fins a les muntanyes de Chimel, el petit llogaret on vaig néixer. D'aquesta manera puc reviure les il·lusions que vaig teixir de nina, sota uns arbres molt vells i savis que jo veia amb bigotis i barbes.

Els meus somnis eren senzills i bells. Jo no podia ni imaginar el camí que hauria de recórrer en la vida, però tractava d'endevinar aquest món just i dig-ne pel qual treballaven els meus pares. Han passat molts d'anys. El meu pare,

Rigoberta Menchu

«El tresor més gran
que tinc en la vida és la
capacitat de somiar»

JJ Chaves (STEG) llegint el missatge enviat per Rigoberta Menchú

Vicente Menchú, fou cremat viu a l'Ambaixada d'Espanya de Guatemala; ma mare, Juana Tum, fou torturada fins a la mort pels militars. Però la tregèdia no pogué acabar amb l'esperança. Segueix somiant amb un món on ja no domini la discriminació i la intolerància, on els éssers humans aprenguem a respectar les diferències i a construir noves relacions de convivència.

El món sencer s'ha esgarriat en veure per televisió les imatges de la tragèdia d'Oklahoma als Estats Units. El cosset d'un nin mutilat en braços d'un bomber, és el testimoni més cruel dels extrems als quals pot arribar el pensament racista i intolerant. És la mateixa actitud dels "caps rapats" que a Alemanya han cremat cases plenes d'immigrants.

«El conformisme destrueix la llavor de renovació que tots els nins i joves porten en els seus cors, tot i que no ho sàpiguem»

Dones quechues en un programa d'alfabetització a Alto Potosí, Bolívia

És per això que la infància i la joventut no ha de perdre la seva capacitat de somiar. Contràriament, ha de conrear la rebel·lia necessària per no conformar-se amb el món injust i degradat que hem heretat. El conformisme destrueix la llavor de renovació que tots els nins i joves porten en els seus cors, tot i que no ho sàpiguem. Això em recorda una frase d'un bell poema del meu amic Don Federico Mayor, Director General de la UNESCO:

*"Sólo los rebeldes
son vigías
del cambio
que la condición humana
exige"*

«Jo vull seguir essent rebel, vull seguir somiant amb un futur lluminós per als pobles del món i especialment per als pobles indígenes que lluiten pel respecte dels seus drets específics i els seus valors milenaris»

Mercat bolivià de verdures

Jo vull seguir essent rebel, vull seguir somiant amb un futur lluminós per als pobles del món i especialment per als pobles indígenes que lluiten pel respecte dels seus drets específics i els seus valors milenaris. Les Nacions Unides decretaren el Decenni Internacional dels Pobles Indígenes del Món, que s'allarga fins a l'any 2004. L'Assemblea General de l'ONU em va delegar com a Promotora del Decenni i jo vull compartir amb vostès aquest compromís. Els propers deu anys són un període particularment valuós per treballar per un món just i digne, sense discriminació ni intolerància. D'aquí a deu anys, vostès podreu ésser dones i homes que es conformaren amb el món injust i contaminat que heretaren, o que es rebel·laren per construir el bell somni que avui compartim.

Vull despedir-me de vostès amb unes paraules en el meu idioma, el K'iche': *Kikotemal pa iwanima' wachalal' a chijab'* (Que la pau i l'alegria regni en els vostres cors, germanes i germans)

*Rigoberta Menchú Tum
Premi Nobel de la Pau
Guatemala, 27 d'abril de 1995*

MANIFEST

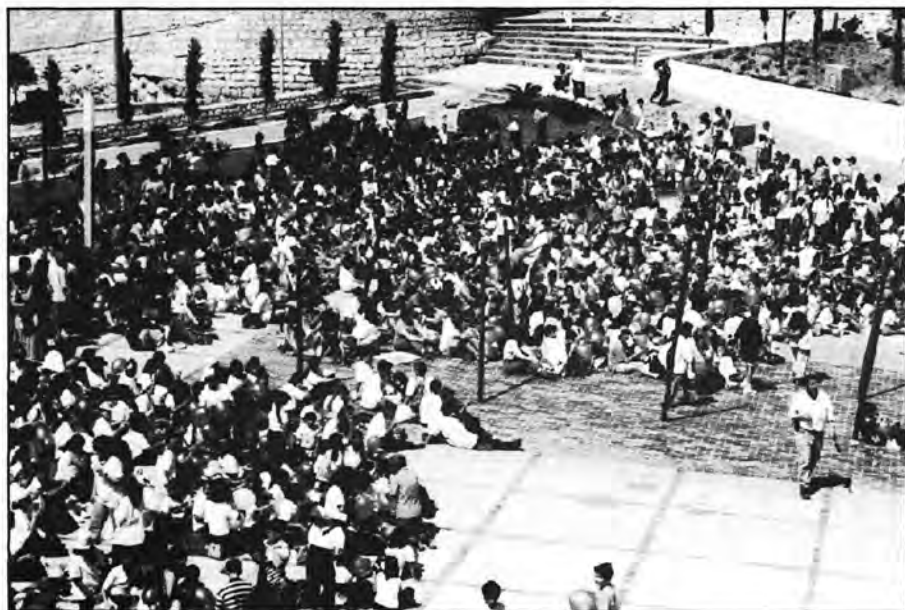
dels ESCOLARS de les ILLES BALEARS participants en el PROGRAMA DE SOLIDARITAT AMB LA INFÀNCIA LLATINOAMERICANA

Nosaltres, escolars de les Illes Balears, que coneixem les penalitats i misèries que pateixen molts d'infants de tot el món, especialment els nostres estimats germans i germanes d'Amèrica Llatina, víctimes d'un ordre econòmic internacional injust:

1r Reclamam el compliment, en tots els indrets del món, de la CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE LA INFÀNCIA, aprovada per les Nacions Unides el mes de novembre de 1989.

En conseqüència, exigim a tots els governs que impedeixin els mals tractaments, l'abús en el treball, les situacions de fam, la manca d'escoles, l'abandó en el carrer i altres mals que afecten la infància, especialment en els països menys desenvolupats.

La lectura del manifest dels escolars fou seguida amb interès pels presents

2n Volem viure en un món en pau, però que aquesta pau no signifiqui solament absència de guerra sinó també justícia entre totes les persones, respecte i tolerància envers les altres idees i cultures.

Una pau així només serà possible per a la nostra generació si ja des d'avui tots els ciutadans i ciutadanes del món prenem consciència de la gravetat de les desigualtats socials i adoptam la ferma decisió solidària de superar-les definitivament, encara que això suposi sacrificis per als països rics.

Una mostra de la nombrosa assistència

4t Així mateix, la nostra promesa s'estén cap a tots els infants que viuen en el nostre país i que sofreixen o poden sofrir algun tipus de discriminació.

Rebutjam la misèria, la marginació, la xenofòbia i el racisme en el nostre entorn i treballarem sempre per eliminar aquestes tares socials i per construir un país just i fraternal.

Joana Torres, STEI Pitiüses, i Pere Polo

**Així ho
proclamam
a Eivissa,
el dia
10 de maig
de 1995,
DIA
DE LA
SOLIDARITAT
a les
Illes Balears**

EIVISSA 10 MAIG 1995

UNICEF-FUNCOE

*Diferents actuacions artístiques a la festa
de cloenda del Dia Escolar de la Solidaritat*

Intervenció del Director Provincial del MEC, Sr. Llinàs

Les actuacions foren seguides amb interès, també per part de les autoritats

Purificació Llaquet, Presidenta de FUNCOE

Mural que simbolitza l'esperit de la Diada

EIVISSA 10 MAIG 1995

UNICEF-FUNCOE

(*) LES FOTOGRAFIES D'AQUEST REPORTATGE SÓN DE TOMÀS MARTÍNEZ I JOAN M MAS.

Entrevista a Juan José Chaves

A Guatemala ens trobam en una situació en què la majoria dels subjectes de l'educació, alumnes, mestres i pares pateixen fam i desnutrició.

J. M. Mas

La difícil situació en què es troba l'educació a Llatinoamèrica, en general, i a Guatemala, en particular, sense material escolar, ni mobiliari, i moltes de vegades sense mestres ni escoles, ens l'exposa Juan José Chaves, Secretari General del Sindicato de Trabajadores de la Enseñanza de Guatemala (STEG), que, juntament amb Edgard Chaves, de l'Asociación Nacional de Educadores Salvadoreños (ANDES), i el nin de 13 anys, Jesús Miranda, han vingut a Mallorca i a Eivissa per participar en la segona fase del Programa de Solidaritat Escolar amb la Infància Llatinoamericana.

– En quina situació es troba l'educació a Guatemala?

– La situació a Guatemala i, en general, a Centreamèrica, és de crisi. L'analfabetisme elevat i creixent, la manca d'escoles, de mestres i de mobiliari escolar, la manca de recursos d'ensenyança i els baixos salaris dels educadors són indicadors evidents d'aquesta greu situació. A tot això hi hem d'afegir l'acentuada tendència a la privatització del servei de l'educació per part dels governs.

– Com és el marc socio-econòmic i polític que explica la situació actual de l'educació al vostre país?

– El marc incideix directament sobre el fenomen educatiu. Guatemala és un país amb un 89% de pobresa i un 67% de pobresa extrema, percentatges que es manifesten en indicadors com els següents: elevats índexs de morbiditat i de mortalitat infantil, elevats índexs de manca d'habitatge, de desocupació, salaris baixíssims, elevat percentatge de mendicitat i nins del carrer i un sistema educatiu insuficient i ineficient, que mantén un 65% d'analfabetisme.

Ens trobam en una situació en què la majoria dels subjectes de l'educació, alumnes, mestres i pares pateixen fam i desnutrició. Conseqüentment les facultats d'ensenyança-aprenentatge són molt limitades

Els continguts curriculars, per altra banda, segueixen presentant la història dels conqueridors i dels grups que estan en el poder. La metodologia d'ensenyança és obsoleta: dictats, exposicions i còpies. Els calendaris no responen a les necessitats econòmiques de la població, cosa que ocasiona molt d'absentisme i abandó escolars. La manca de recursos i d'infraestructura és enorme

– Enmig d'aquesta situació general, com s'hi mou el professorat?

– Com la gran majoria de la població, el magisteri s'ubica dins de la classe pobre, encara que no es vulgui acceptar. Vegeu el que cobren els educadors del meu país:

A Educació Primària i Preprimària:

Mestre que comença a fer feina, unes 21.000 ptes cada mes. Mestre amb 25 o més anys de servei, 35.000 ptes. aprox.

A Educació Mitjana:

Professor de nou ingrés, 25.000 ptes. aprox. Professor amb més de 25 anys de serveis, unes 38.000 ptes.

Els seus salaris són veritables salaris de fam. L'ingrés mínim que es requereix per atendre la senalla de la compra i els serveis d'educació, habitatge, vestit i recreació és de 45.000 ptes al mes. Per això, els professors es veuen en l'obligació d'haver de fer dos i tres jornals de feina per poder mantenir la família.

– Quina és la situació organitzativa del professorat?

J. J. Chaves.

— Els nivells d'organització són molt deficients. Així, tot i que hi ha més de 25 organitzacions magisterials, aquestes estan molt dividides per nivells d'escolaritat o per províncies i, també ideològicament allunyades unes de les altres. Només l'STEG (Sindicato de Trabajadores de la Educación de Guatemala) engloba tots els nivells educatius i tots els departaments.

El baix nivell de participació és motivat bàsicament per:

a) La precària situació econòmica, que obliga als professors a haver de treballar en altres ocupacions.

b) El caràcter repressiu del sistema educatiu que minva la capacitat organitzativa del sector.

c) La manca de consciència de classe. El magisteri guatemalteco, tot i pertànyer a la classe pobre, té tendències i aspiracions burgeses (enviar els seus fills als col·legis, usar robes i calçats cars...)

— *Quines són les causes d'aquesta difícil situació de l'Educació Pública?*

— Hem de parlar de causes:

1r. Econòmiques.

A Guatemala, on, com he dit, hi ha un 86% de pobresa i un 67% de pobresa extrema, l'educació és pobre, subdesenvolupada i insuficient. Aquesta situació fa que tant els estudiants, com els pares de família i els mestres en general, cerquin sobre tota altra cosa: sobreviure, atenant a altres tasques i activitats que ens permetin subsistir.

2n. Polítiques.

Històricament, després de la conquesta i la colonització, cada grup de poder polític ha establert la seva política educativa consistent a crear instruments per mantenir-se en el poder, afavorint les classes altes i en detriment dels pobles maies, inicialment, i de tots els sectors desvalguts, després.

El poble, per la seva part, ha estat incapaç d'organitzar-se adequadament. Dins el magisteri, també es nota que la gent està dividida i que creix de cada vegada més la corrupció.

Un altre factor és la centralització del sistema; tot es decideix en els despatxos ministerials seguint el que dicten el CACIF i l'exèrcit.

3r. Socials.

Entre les variables socials, decisives en l'estat crític de l'educació, destaquem: la divisió social en classes i dos grups clarament definits, uns pocs rics i la gran majoria pobres; una soci-

etat altament discriminatòria, on s'observa un gran despreci cap als pobladors maies, com cap a la dona. Hi hem d'afegir el paper de les esglésies catòlica i protestant que, olvidant el seu veritable paper, han adormissat al poble.

— *Dins l'ordenament educatiu, quin tractament es dona a les llengües indígenes?*

És sabut que Guatemala és un país multiètnic, multilingüe i pluricultural, on es parlen més de 23 idiomes maiencs i més de 100 variants dialectals. Avui la Llei d'Educació Nacional vigent propugna l'educació en la llengua materna i atenent les demandes de cada grup ètnic, però això a la pràctica no es fa, malgrat el discurs del govern.

La situació, però, podria començar a canviar gràcies al resorgiment de la consciència del poble, i si la cultura de la violència i el terror (persecució, raptos, tortures, amenaces, morts, desaparicions...) no aconsegueix d'impedir que els mestres posin en marxa una educació alliberadora.

— *Què es pot fer des dels moviments socials per sortir d'aquesta situació?*

La nostra lluita es centra en tres fronts:

1r. Contra la privatització de l'ensenyança i per la revalorització de la tasca docent que permeti als educadors de poder realitzar el seu treball amb dignitat i amb responsabilitat.

2n. Contra la política partidista i militarista del país i en favor de la participació política del poble en general. És necessari que el magisteri s'organitzi, no entorn de l'èlit del partit en el poder, sinó entorn al poble que lluita pels seus drets i per atendre les seves necessitats.

3r. Per la implantació de la Reforma Educativa Integral, que millori les condicions dels subjectes de l'educació, l'adequació dels curricula, la capacitació i actualització dels docents, la dotació de material i d'infraestructura...

La situació ha de solucionar-se amb l'aplicació de l'educació popular i la presa de consciència de cada mestre del seu paper de revolucionari i transformador de la societat. □

PROBLEMÀTICA DE L'EDUCACIÓ PÚBLICA DE GUATEMALA

1.- La situació de l'educació nacional a Guatemala és crítica, degut a factors endògens i exògens, però principalment al sistema econòmic imperant, de tipus capitalista, que mantenen al país en un estat de pobresa que implica insalubritat, desnutrició i ignorància per a les grans majories populars i principalment, per als pobles maies.

2.- Malgrat el discurs i els documents presentats, la política educativa governamental tendeix a satisfer tan sols els interessos dels sectors de poder econòmic, polític i militar del país, desatenent les necessitats de la majoria de la població, que actualment s'enfronta a un problema important: la tendència a la privatització dels serveis educatius i dels altres serveis públics essencials.

3.- El magisteri del país, majoritàriament inconscient i apàtic, no participa en els moviments populars a favor del millorament de la situació econòmica i social del país tot mantenint-se acomodad i distant d'aquests processos.

4.- L'alternativa de solució a la problemàtica educativa nacional i centramericana és la lluita frontal contra la privatització dels serveis públics, lluita que es pot lograr amb base en una reforma educativa integral que promogui, no tan sols la millora de les funcions docents, a través de l'aplicació de l'educació popular a l'escola, sinó que promou també la presa de consciència de cada mestre del seu paper de revolucionari i transformador de la societat.

5.- L'acció de solució a la problemàtica haurà d'incloure també no tan sols accions curatives, sinó preventives, la qual cosa implica que es treballi amb estudiants de magisteri, mestres de nou ingrés i pares de família, per tal que tots junts puguin incidir en la solució futura del problema educatiu.

L'EDUCACIÓ POPULAR A EL SALVADOR: HISTÒRIA I PERSPECTIVES DE DESENVOLUPAMENT

Aquest article té com a objectiu fer una ressenya de com va sorgir i com s'ha desenvolupat l'Educació a El Salvador, i després establir quines són les perspectives i els reptes d'aquest innovador i alternatiu model educatiu que actualment s'implanta per diverses institucions i ONGs en el país.

Primerament, és important indicar que les primeres experiències pedagògiques en el marc del que avui es coneix com *educació popular*, varen tenir a El Salvador el seu origen en el context de desenvolupament del recentment acabat conflicte armat.

En segon lloc, s'ha de destacar que l'*educació popular salvadorena* sorgeix com un procés alternatiu d'Educació per als grans contingents de nins/es, joves i adults residents en les zones ex-conflictives i semi-urbanes, és a dir, en les comunitats marginals del país.

En un primer moment l'educació popular va servir perquè la gent pogués viure i sobreviure enmig de les condicions de guerra.

En un principi aquestes experiències educatives desenvolupades de manera espontània en les zones conflictives i campaments de refugiats estaven orientades fonamentalment a cobrir la necessitat d'aprenentatge de la lecto-escritura, coneixements bàsics de matemàtiques, geografia, història i d'alguns aspectes de les ciències naturals sobretot l'ensenyança dels primers auxilis i coneixements sobre cultius, seguretat, defensa i protecció personal. És a dir, en aquest primer moment l'*educació popular* va servir perquè la gent pogués viure i sobreviure enmig de les condicions de guerra.

El conflicte armat que va tenir lloc a El Salvador durant les dècades dels 70 i 80 fou en

bona part aprofitat pels diferents governs de torn per augmentar l'abandó i el desinterès per resoldre les demandes educatives de grans sectors de població (pagesos i marginals) que al llarg de la història sempre han estat mancats dels serveis bàsics d'educació i salut, principalment.

Amb el pretext de no tenir els fons ni els recursos humans i materials suficients i afegint que era impossible donar cobertura educativa als poblats i comunitats localitzades com a zones conflictives, aquests governs durant el període que dura el conflicte armat, no només redueixen significativament el pressupost per a educació, sinó que concentren els pocs mestres que col·laboren en aquestes zones a les escoles de les ciutats, el tancament de centenars d'escoles del sector rural és evident, restant així als inicis dels 80 desenes i desenes de milers de pobladors sense mestres, sense escoles, és a dir en un total i absolut abandó per part del Ministeri d'Educació.

En aquests moments sorgeixen per part dels pobladors d'aquestes zones i per les forces guerrilleres instal·lades en elles, el gran interrogant:

Com resoldre el problema educatiu? La resposta es complicava més encara quan es formulava aquest altre interrogant: Fins quan duraria la guerra?

Mentre aquest i altres problemes eren diàriament discutits, debatuts i analitzats per dirigents guerrillers i comunals, a l'ombra d'algun arbre del bosc, dins una cova o, en el millor dels casos, sota el sostre d'una improvisada "*champa*" dins o fora dels poblats, l'exèrcit salvadorenc, utilitzant la seva infanteria, artilleria i aviació, destruïa, pas a pas i amb fúria, la poca infraestructura (escoles, centres de salut, esglésies, etc.) que fins aleshores havien constituït l'escàs patrimoni d'aquells pobles i comunitats que, juntament amb els pocs pobladors supervivents, avui poden donar fe de com es viu i com es sobreviu en la guerra.

Ja a mitjan dècada dels 80 la guerra s'ha estès al llarg i ample del país, és notable l'èxode de milers de famílies cap a Hondures, Nicaragua i Guatemala que fugen de la guerra. Amb el suport d'ACNUR (organisme de les Nacions Unides) es formen els campaments de refugiats salvadorencs a l'estranger, que, igual que els pobladors que es quedaran en el territori nacional, hauran de cercar solució, entre d'altres, al problema de l'educació.

En aquests moments apareixen tres grans escenaris i assentaments de població que demanden Educació:

1r. Els assentaments humans de refugiats fora de El Salvador (Hondures, Mèxic, Guatemala, Nicaragua i Panamà).

2n. Els assentaments humans dins del territori salvadorenc.

3r. Els assentaments de pobladors marginals als afores de les grans ciutats formats majoritàriament per famílies desplaçades per la guerra o damnificats del terratrèmol del 10 d'octubre de 1986.

En aquests tres escenaris territorials i de població amb característiques de vida bastant semblants, sobretot en els aspectes d'habitatge,

salut, educació, alimentació i recreació és on sorgeixen, es desenvolupen i consoliden les primeres experiències educatives en el marc del que avui es coneix a El Salvador com *educació popular*, i que inclou les característiques, atributs, qualitats, guanys i limitacions d'aquest creatiu, innovador i especial procés d'ensenyança-aprenentatge que va sorgir, es va desenvolupar i consolidar en els fronts de guerra, en els camps de refugiats i en les comunitats marginals del país, i que engloba les formes i continguts del treball d'aquells que han estat i segueixen essent protagonistes directes de tals experiències: els *educadors populars* sota un nou concepte d'escola: *l'Escola Popular*.

La trilogia: *Educació, Popular, Escola Popular i Educador Popular* tenen el seu fonament pedagògic en tant que neixen de les necessitats de la població i cerquen de resoldre-les. Això significa:

1r. Que el currículum de les escoles populars és elaborat en base a les necessitats educatives de la comunitat i amb la participació directa dels pares de família, alumnes, mestres i

les diverses organitzacions i institucions que d'alguna manera tenen a veure amb la vida de la comunitat.

2n. La metodologia i tècniques d'ensenyança-aprenentatge es fonamenten en principis de democràcia, participació real, dinamisme, llibertat i autonomia.

3r. Els programes d'estudi, els textos escolars, horaris de classe, l'organització i l'administració de recursos didàctics, l'escola, responen a les realitats i exigències de la comunitat, dels seus pobladors.

4t. Hi ha una relació directa i permanent entre el treball de l'escola i el treball de la comunitat, entre els objectius d'aquella i els d'aquesta.

5è. Els educadors i les educadores generalment són pobladors del lloc, proposats i seleccionats per la comunitat.

És necessari destacar el paper, el suport i la solidaritat per part de diferents institucions, gremis, ONGs nacionals i internacionals en el marc del naixement, desenvolupament i consolidació de l'*Educació Popular* a El Salvador, pro-

cés que no tan sols va contribuir a resoldre el problema educatiu dels sectors de població més afectats per la guerra, sinó que es converteix avui en una clara i viable alternativa d'Educació per als salvadorenes, especialment per a aquesta nova educació que demanda la nova societat que es pretén construir a partir dels Acords de Pau.

Com a conclusió es pot establir que si es té en compte la nova realitat socio-política a la qual ha arribat la nació de El Salvador, una vegada acabat el conflicte armat, així com les grans tasques nacionals de reconstrucció material i espiritual, la reconciliació i la pacificació del país, el paper predominant que haurà de jugar l'Educació és evident, per la qual cosa les perspectives de desenvolupament de l'*Educació Popular* també són evidents, tota vegada que per aconseguir una nova societat en que imperi la justícia, la democràcia, la llibertat i l'autonomia es necessita una nova educació basada en similars principis, és a dir que neixi del poble i que serveixi al poble. □

Març, 1995

Confii la construcció de la seva piscina
o pista de tennis a uns autèntics
professionals

TECNOSPORT

C/ Gremi dels Boters, 19 - 07009 Palma
Telèfon: 43 02 00 Fax: 42 14 80

 SANICALOR
SALES DE BANY

SANITARIS, CALEFACCIÓ,
AIRE CONDICIONAT,
CERÀMICA, GRES,
ACCESSAORIS DE BANY

Exposició

Ausiàs March, 38
Tl. 29 12 64
Fax 29 12 65
07003 Palma de Mallorca

**Exposició, oficines i
magatzem**

Gremi dels Boters, 19
Tl. 43 02 00
Fax 43 14 80
07009 Palma de Mallorca

Guatemala: PRIVATITZACIÓ DE L'EDUCACIÓ

Durant els dos darrers anys, mitjançant la relació entre el magisteri de Guatemala i diverses organitzacions d'educadors a nivell mundial, ens hem adonat de la lluita que els mestres d'Espanya, Portugal, Gran Bretanya, França, Noruega, Canadà, el Salvador, Costa Rica, Brasil, Perú, etc. han lliurat contra la privatització de l'ensenyança en els respectius països.

Deixar en mans de la iniciativa privada la tasca d'educar les joves generacions és un idea que pertany al corrent neoliberal del pensament que s'ha convertit en dominant dintre dels grups que dirigeixen els destins de la majoria de les nacions del món.

Aquells que adopten aquesta forma de pensar per amagar el seu afany d'acumular més riquesa mitjançant el lucre amb tot tipus d'activitat social, utilitzen la idea que *"les unitats econòmiques que produeixen bens o presten serveis funcionen millor en mans de la iniciativa privada que en mans de l'Estat"*.

Aquestes idees no són noves, tota vegada que en el segle XIX els liberals defensaven el criteri que l'Estat només havia de donar seguretat, impartir justícia i realitzar aquelles obres de benefici social que no produïen aquells guanys desitjats per l'empresa privada. Molt aviat se'n donaren que l'educació jugava un paper fonamental en el desenvolupament de les nacions i que, a degut a la poca capacitat econòmica de la majoria de famílies, corresponia principalment a l'Estat la prestació d'aquest servei de manera gratuïta.

Avui en dia els empresaris, els funcionaris d'organismes financers internacionals i molts de dirigents polítics consideren que l'Estat ha de reduir les seves despeses per contribuir a resoldre la crisi econòmica. Entre les partides que s'han de retallar hi apareix la d'educació, perquè consideren que existeixen condicions favorables per tal que aquesta activitat es privatitzi.

En els països desenvolupats la privatitza-

ció de l'ensenyança es justifica tot dient que els pares de família tenen solvència econòmica suficient per pagar aquest servei i que existeix la necessitat de retallar les despeses estatals per resoldre la crisi econòmica que es dona a nivell mundial. A aquests arguments, els nostres companys educadors han plantejat que la privatització de l'ensenyança no proporciona igualtat d'oportunitats a la infància i la joventut, tota vegada que els ingressos familiars no són iguals; això fa que les famílies benestants puguin enviar els seus fills als millors centres educatius, mentre que els fills de famílies pobres només poden assistir a centres educatius de menor qualitat, o simplement hi deixen d'assistir.

Des del punt de vista del dret internacional, la privatització de l'educació viola l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans, el principi num.7 de la Declaració dels Drets del Nin i l'article 18 de la Convenció sobre els Drets del Nin. En aquesta normativa internacional es defineix l'educació com a gratuïta, obligatòria i proporcionada en igualtat d'oportunitats.

En relació a l'argument de la necessitat de retallar la despesa pública per resoldre la crisi econòmica, s'hauria de pensar si és l'augment

de la despesa efectuat per l'Estat la causa principal que produeix la crisi, o si aquesta és una de les característiques d'un sistema de lliure empresa en què progressivament han anat imposant-se les lleis de la jungla. En tot cas, si hi hagués necessitat de reduir la despesa pública, no són les despeses de benefici social les que haurien de ser retallades, sinó les despeses improductives tals com les de defensa i les confidencials.

En els països subdesenvolupats, concretament els d'Amèrica Llatina, són els organismes financers internacionals (Fons Monetari Internacional i Banc Mundial) que han obligat als governs a aplicar una política d'alliberació de l'economia. Això vol dir que cada vegada que els governs llatinoamericans es veuen

obligats a acudir a aquests organismes per aconseguir préstecs, l'"ajuda" financera els queda condicionada al compliment de mesures econòmiques que tendeixen a privatitzar els serveis públics i a minimitzar la intervenció de l'Estat en economia.

L'exigència dels organismes financers internacionals ha fet que alguns governs llatinoamericans, en el seu afany per congratular-se i obtenir divises, proposin prendre mesures que ultrapassin les exigències dels seus prestamistes i que perjudiquen al seu poble. Precisament, dins d'aquest tipus de mesures s'hi troba el retall de la despesa pública en educació i, el que és encara més perillós, la privatització de l'educació.

La privatització de l'educació, que en un principi semblava ésser una coincidència a varis països llatinoamericans, va resultar ésser una política aplaudida i posteriorment impulsada pels propis organismes financers internacionals. L'estratègia seguida fins ara ha consistit a anar privatitzant els nivells superiors de l'ensenyança i després s'ha efectuat en els nivells mitjans i no es torbaran alguns governs a acceptar la privatització de l'educació primària, o al menys alguns dels seus graus.

Per als països llatinoamericans, les conseqüències de la privatització de l'educació afecten la societat en conjunt, però ocasionen majors estralls als sectors populars dels nostres països.

Privatitzar l'educació a Amèrica Llatina significa allargar indefinidament l'endarreriment econòmic, social i polític dels nostres pobles. Això ho saben els organismes financers internacionals, tota vegada que en les seves publicacions reconeixen la importància que té l'educació per al desenvolupament de les nacions. A manera d'exemple, es pot citar l'informe de la divisió d'educació del Banc Mundial, elaborat per Adrián Verspoor, on reconeix el següent: la inversió en educació té un rendiment econòmic del 27% per a la societat en conjunt i del 49% per a l'individu que la rep i per aquells que el contracten. A més, assenyala que en els països en vies de desenvolupament, els adults que han aconseguit el nivell més alt de formació tenen: ingressos més elevats, major estabilitat laboral, major productivitat en el treball, menor nombre de fills, pràctiques alimentàries més sanes i actituds més modernes (envien els seus fills espontàniament a l'escola, s'integren millor al treball en grup, posseeixen un sentiment nacional més elevat, etc.)

Per què permetre que els pobles subdesenvolupats s'eduquin? Amb això tan sols s'estaria creant un factor que contribuiria a rompre amb la dependència, que fins ara ha estat tan beneficiosa per als països desenvolupats

Privatitzant l'educació en els països subdesenvolupats es redueix la possibilitat de formar tècnics i científics capaços de generar tecnologia pròpia o, si més no, que tinguin que tinguin capacitat per adoptar la tecnologia estrangera. Això afavoreix els amos del capital internacional, tota vegada que ells, per més d'un segle, han utilitzat la dependència tecnològica dels nostres pobles per reunir fortunes milionàries.

L'escàs desenvolupament tecnològic i la descapitalització de què han estat víctimes els

nostres països són les condicions que permeten als països desenvolupats de comprar a preus baixos els productes agrícoles i els minerals que es produeixen i extreuen els nostres països, de vendre car als nostres mercats la maquinària i demés productes industrials que s'elaboren en els països desenvolupats i de donar préstecs en condicions totalment desfavorables a les nostres nacions. Per què permetre que els pobles subdesenvolupats s'eduquin? Amb això tan sols s'estaria creant un factor que contribuiria a rompre amb la dependència, que fins ara ha estat tan beneficiosa per als països desenvolupats. És millor utilitzar als organismes financers internacionals per tal que estimulin la privatització de l'educació, amb la qual cosa es posen obstacles a l'educació dels nostres pobles i el seu gran negoci durarà moltíssims d'anys més.

Per a molts d'empresaris "nacionals" la ignorància dels seus treballadors resulta molt con-

venient, tota vegada que recol·lectar collites, carregar paquets, fer soles, etc. són activitats que no requereixen major preparació. A més, quan els seus treballadors no són molt instruits, permeten que se'ls paguin salaris molt baixos i que es trepitgin tots els seus drets laborals.

Quan un poble té poc accés a la cultura es transforma en presa fàcil dels oferiments demagògics dels polítics i governs antipopulars, molts arriben a creure les raons absurdes que blasonen públicament quan volen justificar la seva actitud servil cap a la burgesia nacional i internacional.

El que s'ha exposat anteriorment explica per què molts d'empresaris, governants i "polítics" recolzen la privatització de l'educació en els nostres països. □

STEG (Sindicato de Trabajadores de la Enseñanza de Guatemala)

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING,
ESQUI I ESCALADA

**ES
REFUGI**

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 Ciutat de Mallorca

Atenció! A partir de juliol ens traslladam a:

Via Sindicat, 21 pati interior
(antic edifici del Sindicat Forà)

<<< >>>

On esperam seguir comptant amb
la vostra inestimable presència
com a clients i amics

APROXIMACIÓ AL SUBDESENVOLUPAMENT

Les imatges que ens arriben del món subdesenvolupat són mediatitzades pels mitjans de premsa i, per tant, distorsionades pels valors de la cultura occidental. Fins fa a penes tres dècades no hi havia consciència intel·lectual d'allò que denominam, de forma periodística, "Tercer Món". Va ser llavors quan alguns economistes del nord i del sud constataren que hi havia altres mons a la perifèria del sistema que patien els mateixos mals: estancament econòmic, pobresa, desigualtat social, corrupció política, dependència econòmica, etc. A aquests països d'Àfrica, Amèrica Llatina, Àsia i Europa se'ls anomena "subdesenvolupats".

El Tercer Món no és una concepte homogeni en contra del que es pensa a priori. Existeixen enormes diferències entre unes regions i altres, d'aquí que sigui un terme ambigu i general que no produeix consens entre els estudiosos. Però no només hi ha gran heterogeneïtat sinó que parlant de Tercer Món sembla que ens estam extraient de la realitat i invocam l'existència d'altres mons diferents del nostre. Que són imatges distintes no hi ha dubte, però que siguin països pertanyents a un altre sistema, no és cert. Si alguna cosa caracteritza la gran majoria de països subdesenvolupats és que tots ells són capitalistes igual que els països del nord. És a dir, tenim les mateixes regles de joc, en el nord i en el sud.

Amb el pas del temps, aquests països que patien l'estancament econòmic, la pobresa, la desigualtat social, etc. experimentaren processos d'acelerat creixement econòmic. S'esperava d'ells una sortida igualment ràpida de l'endarreriment, tal i com es reconeixia en els cercles convencionals. Avui en dia el panorama no pot ser més descoratjador: el creixement econòmic no ha

conduït al desenvolupament. Això ens induïx a pensar que el problema del subdesenvolupament és un fenomen més complex que la mera absència de creixement. És a dir, l'absència d'un canvi de les estructures socials, econòmiques i polítiques capaç de rompre els vincles que fan que el desenvolupament d'uns pocs països determini el desenvolupament d'una majoria.

Com constatarem l'existència d'un món desigual?

Una ràpida ullada pels indicadors més usuals ens mostra un món deforme i desigual. Les dues estructures capitalistes, la desenvolupada, que engloba aproximadament 28 països i la subdesenvolupada, amb 113 països, es reparteixen el pastís de la següent manera:

Com interpretem el subdesenvolupament?

El repartiment del pastís		
	Països desenvolupats	Països subdesenvolupats
Població	22%	78%
Riquesa (P.I.B.)	85%	15%
Consum de recursos no renovables	Petroli 83% Gas Natural 92%	Petroli 17% Gas natural 8%
Consum de gra	Persones 16% Animals 46% Total 62%	Persones 30% Animals 8% Total 38%
Consum de proteïnes	80%	20%

Coexisteixen, al menys, tres formes de conceptualitzar el desenvolupament:

a) El subdesenvolupament com a absència de creixement.

Els organismes internacionals classifiquen els països ordenadament en funció de l'ingrés mitjà per habitant. Aquells països que estan per

sobre cert limit, escollit de forma arbitrària, seran considerats països desenvolupats i poc desenvolupats els que estan per sota.

b) El subdesenvolupament com a etapa.

Qualsevol país avui desenvolupat va ser abans subdesenvolat i a través de distintes etapes de superació d'aquestes formes primitives, tradicionals o precàries de l'estructura social i d'un canvi d'actituds, de valors i de política, es pot arribar a la societat moderna, equivalent a la dels països desenvolupats i industrialitzats.

c) El desenvolupament com a procés de canvi estructural global.

El subdesenvolupament és una part del procés històric global de desenvolupament on conflueixen multitud de factors econòmics, polítics, socials i culturals relacionats entre si. El desenvolupament i el subdesenvolupament són dos processos històricament simultanis, cares d'un mateix procés històric universal; estan vinculats funcionalment i la seva expressió geogràfica concreta s'observa en dos grans dualismes: la divisió del món entre estats nacionals industrials, avançats, desenvolupats, "centres" i els estats nacionals subdesenvolupats, endarrerits, pobres, "perifèrics", dependents.

Dels dos primers es pot deduir que el subdesenvolupament és una situació d'estancament econòmic i de pobresa, mentre que del tercer es dedueix que el subdesenvolupament és un procés històric en el que conflueixen més elements dels estrictament econòmics, i en el qual la pobresa no és més que una manifestació i no una causa de subdesenvolupament.

Quin és l'origen del subdesenvolupament?

Entre la diversitat de situacions existeixen certs elements que aglutinen i ens permeten parlar del tercer món com una totalitat diversificada: i és que no responen a la mateixa realitat un país africà que un llatinoamericà, ni tan sols entre els països llatinoamericans o entre els

africans. Això es deriva del propi origen del subdesenvolupament: l'expansió capitalista mundial.

La necessitat de sostenir el creixement econòmic en un determinat moment històric va conduir molts de països del "centre" a una expansió capitalista de la "perifèria". La confluència de dos poderosos motius donen força a aquesta argumentació:

1. La necessitat del capitalisme de cercar permanentment noves oportunitats de benefici allà on sorgeixen.
2. La possibilitat que oferia l'expansió colonial per resoldre problemes de saturació dels mercats interns.

Hem de cercar els orígens del subdesenvolupament en els efectes ocasionats pel comerç colonial i la inversió de capital exterior.

Els efectes del comerç internacional.

I) L'entrada de manufactures estrangeres produïdes amb una major productivitat en les colònies va destruir l'artesanat local, implicant-se la creació de llocs de treball alternatius.

II) Aquest excés de mà d'obra resultant va tenir una preocupació parcial en agricultura i serveis (economia informal). Resultat d'aquesta situació és l'atur rural i urbà que pressionà a la baixa els salaris i conseqüentment la demanda global de l'economia.

III) L'increment de la densitat de població en el camp va posar fre a la innovació tecnològica

i a l'increment de la productivitat.

IV) S'incrementà la renda de la terra i s'enriquieren els grans propietaris. Aquesta riquesa va enfortir la integració de l'agricultura al mercat mundial via inversió; malgrat això, també hi va haver una tendència a l'especulació i al consum de manufactures de luxe. Tot plegat va obstaculitzar la industrialització.

Els efectes de la inversió de capital exterior.

I) Amb l'arribada de capital del centre es creen indústries de gran productivitat orientades cap al mercat extern.

II) El sector serveis -fonamentalment de comercialització i de finançament- també atreu capitals exteriors. Jonada la seva rendibilitat.

III) S'accelera el procés de monetització de l'economia i es constitueixen els primers capitals locals sotmesos a la

competència exterior i, per tant, amb una posició débil.

IV) Aquest capital local, subordinat del capital exterior es dirigeix no a competir sinó a complementar-lo.

Per tant, no es tracta de retard, ni d'escassetat de recursos, ni d'incapacitat natural o racial, sinó d'un procés de SUBORDINACIÓ de l'expansió comercial i financera del capitalisme.

Estructura del subdesenvolupament.

El subdesenvolupament que coneixem avui és un fenomen de gran complexitat que genera enormes tensions internacionals en la mesura que la bretxa que separa el desenvolupament i el subdesenvolupament continua eixamplant-se.

Les distorsions provocades per l'expansió capitalista mundial podríem classificar-les en tres grans grups:

A) L'estructura econòmica subdesenvolupada.

La producció a l'exterior no respon a les necessitats del mercat interior, exclusivament a les de l'exterior: aquestes activitats estan con-

trolades per capital estranger, permetent la re-exportació de guanys; les xarxes de transport estan dissenyades específicament per unir els llocs en els quals es produeix o extreu amb els ports d'exportació; la importància dels sectors de finançament a l'exportació i l'especialització absoluta per a l'exportació de bens primaris que pateixen aquestes economies enfront de l'especialització parcial de les economies centrals que tenen més diversificada l'estructura productiva. D'aquesta manera, el creixement econòmic està a mercè de les necessitats del centre de productes bàsics (agrícoles, miners i energètics) i són aquestes les que determinen el ritme de les exportacions dels països perifèrics.

La terciarització de l'economia derivada de la integració asimètrica al mercat mundial implica que l'agricultura i els serveis tinguin una alta proporció de la població activa dedicada a aquests sectors, mentre que la indústria roman débil i atrofiada.

El predomini del capitalisme agrari es tradueix en l'existència de grans propietaris (alta concentració de la terra i del capital) i en l'ori-

entació exportadora dels cultius. Aquesta orientació té dos efectes perniciosos per a la reproducció del subdesenvolupament:

- L'especialització absoluta impedeix la producció d'aliments per al mercat interior, la qual cosa fa que, essent països essencialment agraris, hi hagi déficits en la balança comercial d'aliments.
- Els forts ingressos monopòlics redonden en un augment de la concentració del capital i de les terres en poques mans, en el consum de bens suntuaris, en l'especulació i, en definitiva, en el retard de la modernització agrícola.

Els alts nivells de desocupació contribueixen

xen a minvar la demanda de l'economia ja que els salaris sofreixen pressions a la baixa.

B) El marc institucional.

Cal fer referència a certs elements institucionals que sovint es repeteixen en situacions de subdesenvolupament. És a dir, dictadures o democràcies dèbils, estructures socials polaritzades, partits polítics institucionals que a vegades s'identifiquen amb el propi estat, èlits corruptes i aliades amb els interessos de les empreses transnacionals, etc.

C) Els factors externs.

I) Asimetria en la divisió internacional del treball que té dues vessants: una qualitativa en la que el sector primari i el terciari limiten el desenvolupament de la indústria i l'altra quantitativa en què la relació real d'intercanvi (1) és desfavorable per als països que tenen una estructura productiva primària-exportadora, exporten bens primaris tals com aliments, matèries primeres o productes energètics. L'intercanvi internacional afavoreix els països que exporten manufactures i no bens primaris.

II) La dependència s'ha considerat que és la millor manera de definir la vinculació de centres i perifèries a distins nivells:

a) La dependència comercial.

La producció bàsica no està articulada amb la resta de l'economia, en particular amb el sector industrial. L'escassa diversificació de les exportacions els fa vulnerables a les fluctuacions de preus a no ser que s'organitzin en cartells internacionals com la OPEP.

b) La dependència dels models de consum.

El tipus de consum corresponent a un nivell d'ingrés està influït pel tipus de consum dels nivells immediatament superiors, que estiren del consum dels nivells inferiors a través de la tendència psicològica de demostrar un nivell de consum superior al que els ingressos permet.

c) La dependència financera

El problema de la dependència sorgeix en dues situacions freqüents: quan la sortida de capitals es dona via transferència de guanys al centre i quan es condiciona l'ús dels crèdits d'ajuda al desenvolupament al compliment de determinats requisits de política econòmica així com fan el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional.

d) La dependència tecnològica.

Permet substituir la dependència finance-

ra: el monopoli del subministrament de les peces de recanvi, les marques, les patents i totes les formes de propietat moral. Avui en dia és possible tenir una indústria totalment finançada amb capital públic i ser plenament dependent.

En resum, les economies subdesenvolupades no es caracteritzen per les seves manifestacions empíriques (pobresa, desigualtat social, baix nivell de renda per càpita, fort creixement de la població, etc.) sinó per la seva estructura (hipertrofia del sector serveis, predomini del capitalisme agrari i comercial, desarticulació sectorial, atur estructural i dependència externa).

Com mesuram el subdesenvolupament?

Si ens atenem a la visió convencional, o més estesa, que identifica el desenvolupament amb el creixement ho tenim ben fàcil. Utilitzarem la taxa de creixement de la producció per càpita. La crítica més fundada que es fa d'aquest indicador afirma que no és més que una mitjana

que oculta la desigual distribució de la riquesa entre els habitants d'un país i identifica l'obtenció de la riquesa com el fi i no com el mitjà per arribar al desenvolupament.

Ara bé, els que reclamen una visió menys simplista ho tenim més difícil per poder mesurar amb un sol indicador tot el que hem intentat descriure. No és necessari pensar més per adonar-se que les nostres aspiracions són més que irreal.

Conclusió.

El subdesenvolupament no és un fenomen que ens hagi caigut del cel. És un conjunt de variables relacionades entre si que fan del seu estudi un objecte complex i pluridisciplinari.

(1) La relació real d'intercanvi no és més que un quocient entre els preus d'exportació i els d'importació expressats en una mateixa moneda.

NT NOVES
TECNOLOGIES

Tulap®
computers

TOMEU ESTRANY

**Servei tècnic
Manteniments
Consumibles
Venda d'equips informàtics
Xarxes locals**

Tel. i fax: 75 80 98
Tel. mòbil: 908 53 24 75

Pons i Gallarza, 86 baixos
07004 Palma de Mallorca

Corredoria d'Assegurances S.L.

Una assegurança intel·ligent

Una assegurança eficaç

**Productes comercialitzats
en exclusiva**

- Llar
- Subsidi
- Medicina privada

C/ Julià Àlvarez, 8 1r esq.
07004 Palma de Mallorca
Tel. 76 13 35 Fax 76 07 52

**SERVEI DE
LLIBRES
ESTRANGERS
LLIBRES
DELS PAÏSOS
CATALANS
JOGUINES
I LLIBRES
INFANTILS**

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Torre de l'Amor, 4 Apartat 142
Tel. (971) 724176 Fax 726252
07001 Palma de Mallorca

NOVETATS

**DE L'EDITORIAL MOLL
EN EL CAMP DE L'ENSENYAMENT
DE LA LLENGUA CATALANA**

Fins ara hi havia disponibles *Ansa per Ansa*, pel primer curs d'EGB, i la sèrie *CALIDOSCOPI* (*Llumeneret Blau*, *Alimara*, *Llanterna*, *Neó i Deïol* 1, 2 i 3) que abarca des del primer cicle de Primària fins al primer cicle d'ESO -el segon cicle està cobert pels Giny 1 i Giny 2-.

Aquestes obres segueixen vigents i disponibles, però els autors i l'editor han cregut convenient d'iniciar una nova sèrie de Llenguatge que reculli totes les aportacions de la més moderna metodologia de l'ensenyament d'idiomes.

D'una part, el llibre *Ansa per Ansa*, del qual en són autors l'equip format per Elisabet Abeyà, Maria Fortuny, Assumpta Mascaró i el dibuixant Andreu Terrades, ha estat actualitzat. Ara té un nou format i ha quedat dividit en tres quaderns que faciliten la possibilitat d'usar-lo en cursos diferents, des de l'Educació Infantil fins al segon curs del primer cicle de Primària.

Per altra part, els components del Seminari de Didàctica del Català de l'ICE-CENC (A. Artigues, R. Bassa, M. Cabot, R. Díaz, J. Lladoner, i I. Pastor), autors de la sèrie *CALIDOSCOPI*, han iniciat una nova sèrie titulada *ALBA*, el primer llibre de la qual acaba de sortir i ve a ser l'equivalent del *Llumeneret Blau* que s'usava a segon curs del Cicle Inicial.

D'aquesta manera l'Editorial Moll ofereix al professorat la possibilitat de triar entre una sèrie ben coneguda i experimentada, que -com hem dit- seguirà disponible, i la nova sèrie *ALBA*.

REFLEXIONS SOBRE UNA ESTRATÈGIA ALTERNATIVA EN EDUCACIÓ PER A AMÈRICA LLATINA I EL CARIB

Pere Polo

En el número 75 de *PISSARRA* feiem una ressenya del congrés *Pedagogia '95* celebrat a l'Havana, del 6 al 10 de febrer. Ressaltàvem, d'entre els diferents debats o taules rodones, el titulat: "Reflexions sobre una estratègia alternativa per a Amèrica Llatina i el Carib". Pel seu interès, intentaré fer la síntesi de les intervencions del Dr. Luis A. Bigot, president d'AELAC, i del Dr. Onelio Ortega López, responsable de l'equip redactor del projecte que pretén iniciar una reflexió en el camp educatiu amb la participació de tots els educadors del continent.

El propòsit de l'AELAC amb aquesta discussió és contribuir a conformar un cos de conceptes i principis que conduixin a elaborar una estratègia alternativa viable i realista per afrontar els problemes educatius de la regió. Vegeu alguns interrogants:

- Els sistemes educatius i les concepcions educatives, es troben en condicions de donar resposta a les noves exigències de desenvolupament de la regió?

- És possible solucionar els nostres problemes educatius a partir de teories, models i mètodes importats de països altament desenvolupats?

- És indispensable o no la participació dels diferents sectors socials en el disseny dels projectes educatius?

- Quin protagonisme els correspon als educadors?

Una vegada identificats els principals problemes, es tracta de presentar un conjunt d'idees que, a més d'ajudar a diagnosticar la situació llatinoamericana i caribenca, plantegin una

estratègia de sortida on s'hi puguin veure representats tots els països de la regió, independentment de les seves peculiaritats. Aquesta estratègia ha de servir de marc per transformar l'educació en factor clau del desenvolupament.

Problemes fonamentals que afecten l'educació

a) **En el camp econòmic.** - Llatinoamèrica i el Carib pateixen un subdesenvolupament productiu general i els sectors agrícola, industrial i comercial són depenents, en major o menor quantia, d'interessos transnacionals. Un dels

la polarització de rics, més rics i pobres, més pobres.

b) **En el pla polític** les posicions es mouen des de les estratègies de globalització de les economies, les polítiques fonsmonetaristes del Banc Mundial, concentració de la gran propietat passant per les economies de lliure mercat i comerç i per la descentralització i privatització de tot el possible.

c) **En el pla social** les desgràcies de les economies afecten més directament les masses que

resulten cada dia més desposseïdes. Destaquem l'**extrema pobresa**; avui dia nou de cada 20 llatinoamericans pateixen l'anomenada **pobresa crítica**.

La fam i la mort són un altre factor característic. La mortalitat infantil a Amèrica Llatina és sis vegades major que en els països desenvolupats.

Hi ha molts d'altres factors que caracteritzen la tragèdia social llatinoamericana; anotem: la proliferació dels nins en el carrer i del carrer, la inestabilitat familiar, l'alt índex de desocupació, subdesocupació, salaris

infims, precarietat dels habitatges...

d) **Respecte a l'educació.** - En les cartes magnès de totes les repúbliques apareix el caràcter democràtic, obligatori i gratuït de l'educació, cosa que no passa de ser pur discurs. La realitat és molt diferent. Així ens trobam que a 1993 existien 130 milions de nins sense accés a l'educació, i quasi mil milions d'analfabets adults, dels quals 2/3 parts eren dones, cosa que fa que la majoria dels seus fills i nets estiguin

aspectes -importantíssim- on es basa l'economia mundial, especialment a Amèrica Llatina i el Carib, és l'intercanvi desigual, que es manifesta en el descens quasi constant dels preus d'exportació i dels productes.

Altres aspectes a ressaltar: la inflació i el deute extern. Molts de països fan referència als increments de la macroeconomia, PIB, etc. però ningú no explica quina és la distribució de les riqueses obtingudes amb la suor de molts i el capital inversionista de molts pocs. Això duu a

condemnat a seguir el mateix destí (són dades de l'informe anual de 1994, d'UNICEF). Segons aquesta mateixa font, ens trobam que a Llatinoamèrica i el Carib tan sols un 50% de nines i nins que es matriculen a 1r grau arriben al 5è grau.

Un altre aspecte destacable és el de la manca de preparació i el baix nivell salarial del magisteri llatinoamericà (cf. **PISSARRA 72**)

La inversió pública en educació està reduïda pràcticament a zero. A més hem de tenir en compte la preeminència de la cultura elitista en detriment de les classes populars (l'ús de textos generalment aliens a la realitat llatinoamericana, manca de biblioteques...)

La gravetat de la situació es constata en la necessitat d'alfabetitzar i completar el nivell bàsic d'ensenyament a quasi cent milions de persones. I menció especial al cas de la dona; existeix un 5% menys d'alfabetitzades i la mitjana d'escolaritzades és inferior en un 11%.

Tot aquest panorama apareix en un context on el fenomen de descentralització de l'educació està en primer pla.

Què és la descentralització escolar? Consteix en el traspàs o entrega als governs regionals, municipals o similars de la gestió dels serveis de l'educació. Qualsevol pas en aquesta direcció ha d'apuntar a l'obtenció d'un major grau d'eficàcia, cap a la participació efectiva i crítica del poble en les decisions i en la planificació, organització, execució i control del treball a l'escola. Un altre aspecte positiu de la descentralització educativa és la inclusió en els currículums del coneixements propis de les ètnies, la cultura i l'economia locals.

S'ha de reconèixer, però que això no succeeix "ípsa facto" i que moltes vegades només són transferits aspectes que no són els més importants.

Existeix també el perill d'enganyar el poble amb el subterfugi d'una aparent participació, limitant la disponibilitat de recursos financers i encarint les despeses de les escoles.

Idees que poden orientar el procés de transformació de l'educació a Llatinoamèrica

Més enllà d'aquest panorama tan poc afortunat que tot just hem presentat, hi ha indicis que ajuden a pensar que molts d'aquests problemes tenen solució i existeixen algunes conjuntures favorables. Per això es fa necessa-

ri treballar per reunir idees i accions que conduixin a determinar una estratègia alternativa en educació. Hem de començar i partir de la finalitat de l'educació.

L'educació té una determinació social, els seus objectius s'han de correspondre amb els fins del projecte social i amb la lògica històrica de la seva materialització.

Quins serien els objectius de l'Educació a Llatinoamèrica?

Els podríem resumir en:

- Formar persones animades per l'ètica solidària. Persones actives i integrals, capaces d'actuar amb esperit crític, flexibilitat i creativitat.

- Preparar homes i dones per integrar-se a l'activitat productiva dels seu temps.

- Educar en la persona l'orgull per la seva identitat cultural nacional i llatinoamericana.

En síntesi, educar persones aptes per participar plenament en el desenvolupament de la societat.

Una vegada marcats els objectius ens seguim preguntant, quins són els principis generals i estratègics específics que han de sostenir un projecte educatiu comú a Llatinoamèrica?

Els principis serien aquests:

- Solidaritat humana.
- Combatre la pobresa.
- Identitat nacional llatinoamericana a partir del coneixement, reconeixement i la identi-

ficació amb les nostres semblances i diferències.

Les estratègies específiques:

- Educació per a tots.
- Que l'educació doni respostes a les exigències del progrés científic.
- Educació per al desenvolupament de l'autoregulació, la protecció i l'adaptació ecològic-ambiental.

- L'educació com a inversió estratègica.
- Formació inicial i permanent del professorat; punt essencial per aconseguir la qualitat de l'educació.

- Estratègies i polítiques educatives de país en lloc de polítiques de govern.

- **Centralització** com a garantia de l'obligació de l'Estat per a l'educació del poble i per compensar la desigualtat d'oportunitats per causes de diferències locals o ètniques. **Descentralització** per apropar l'educació, l'escola, als problemes de la comunitat i les seves possibles solucions i fer possible la massiva participació popular en les decisions educatives.

- Educació intercultural bilingüe, com a component integrador de la identitat i desenvolupament nacional.

- Relació estreta entre escola, família i comunitat.

- El professorat com instrument permanent i estratègic en l'assoliment dels objectius educatius. La dignificació i professionalització del seu treball.

- La flexibilitat del currículum com una exigència i necessitat de la societat contemporània.

Prenent com a base aquests principis, es proposen unes línies bàsiques per a una política educativa conseqüent amb ells.

Una visió política de la realitat suposa una actuació o transformació que s'ha de materialitzar en les distintes formes d'activitat de la persona sobre aquesta realitat. En el cas d'Amèrica Llatina i el Carib, la política educativa ha d'assegurar el ple desenvolupament de la personalitat, la formació de ciutadans aptes per a la vida i per a l'exercici de la democràcia.

Les idees que s'exposen a continuació tenen com a objectiu moure a la reflexió.

A) Idees de caràcter general

Un sistema nacional d'educació, unificat amb els seus objectius polítics i orientacions fonamentals, ha de reunir aquests requisits:

- Ha de ser obert i participatiu, que promogui l'ampliació d'oportunitats. Ha d'estimular l'apropament d'interessos entre l'educació escolaritzada i la que no ho és.

- Garantir una educació universal i de qualitat, amb una oferta i cobertura educativa gratuïta i de caràcter obligatori per als primers cicles dels nivells bàsics. Distribuir i canalitzar els recursos. Treballar per reduir la deserció i la repetició per aconseguir una alta taxa de retenció escolar en els primers cicles del nivell bàsic.

- Treballar per sistemes educatius que proposin espais al desenvolupament de les particularitats (culturals, ètniques, socials, regionals) dinàmiques i flexibles que permetin ajustos conforme al canvi de les necessitats.

- Garantir una cobertura educativa justa als sectors rurals, indígenes i urbans marginals.

- Assègurar la formació, capacitat i valoració social del professorat que compregui, entre altre mesures, les relatives a la formació, organització del treball, el salari; buscant d'estabilitzar la motivació; confiança i autonomia professional del docent.

- Ampliar l'espai educatiu cap a la comunitat que inclogui l'educació extraescolar, popular i en la comunitat.

- Establir una adequada descentralització.

- Lluitar contra l'analfabetisme funcional.

- Promoure l'ús racional dels recursos naturals, la seva conservació, l'equilibri ecològic i la millora del medi ambient per aconseguir

unes condicions de vida més humanes.

- Elevar el nivell d'escolarització de la dona.

- Aconseguir a la Universitat un treball més conseqüent amb les necessitats socials. Formar professionals capaços de garantir no solament la transició del saber, sinó també la capacitat de produir coneixements socialment útils i assimilar apropiadament el que produeix la humanitat en conjunt.

B) Idees de caràcter pedagògic

- Adaptar de forma sistemàtica el currículum segons les exigències del desenvolupament social.

- Tenir en compte la realitat multilingüe que inclou el procés i la formació del personal docent amb l'objectiu de mantenir, respectar i desenvolupar els valors de les cultures ètniques.

- Garantir un coneixement cognitiu sense descuidar la formació de valors i actituds.

- Considerar les exigències del món del treball a nivells local, territorial i nacional. Fomentar i recolzar la col·laboració entre el sector productiu i l'educatiu.

- Incorporar les noves tecnologies al procés educatiu.

- Correspondència dels textos escolars i del material didàctic amb la realitat de les regions i a l'abast dels grans grups de poblacions.

C) Idees de caràcter administratiu

- L'organització ha de respondre a les característiques del procés educatiu.

- Aprofitament al màxim de les infraestructures i equipaments educatius, tant a l'educació escolaritzada com a la no escolaritzada.

- Fer un ús racional dels recursos econòmics.

- Definir el pla d'inversions necessàries.

- Establir les línies bàsiques de participació de tots els sectors en el Sistema Educatiu.

Una vegada exposades les diferents idees és necessari analitzar les accions educatives que els han de seguir.

Vegem algunes accions possibles:

- Dissenyar projectes de treball que permetin la plena participació de la comunitat.

- Enfocar l'ensenyança i organitzar la docència de tal manera que s'elimini el divorci entre escola i vida.

- Incrementar les metodologies lògiques i actives.

- Seleccionar textos que transmetin missatges clars.

- Estimular permanentment els alumnes per tal que participin i ensenyar-los a reflexionar sobre qüestions de la realitat, a estructurar, a confrontar opinions, a discutir, a que se'ls permeti equivocar-se...

- Desenvolupar habilitats per treballar en grup.

- Promoure el desenvolupament de projectes d'Educació Popular que des d'una via no formalitzada aprenguin a ser cada vegada més crítics i transformadors de les seves pròpies realitats.

- Preparar els ciutadans per poder comprendre els greus problemes d'avui en dia.

Aquestes foren, a grans trets, les línies exposades durant el debat. El que no podem és traslladar les distintes intervencions que es produïren en el debat, tot i ésser molt interessants.

Esper i desig que aquest debat suscitat a *Pedagogia 95*, serveixi per transformar la realitat educativa llatinoamericana.

Vull acabar amb les paraules del president de l'AELAC, Luis A. Brigott: *"Podran existir diversas políticas e innumerables trabas y dificultades, pero todo maestro por lo que él significa para el alumno podrá sembrar ideas y cultivar valores humanos, que son semillas pequeñas, a veces ignoradas e imperceptibles, pero con el don transformador y creativo que es patrimonio del ser humano, éste las recoge, las cultiva, las enriquece, las multiplica y las hace crecer"*. □

ELS NINS DEL CARRER

Per què se'ls nega el dret a la vida, a l'educació i a la salut?

En Juanito va obrir els ulls. Tenia fred i fam. Al voltant d'ell ja havia començat el frenètic moviment de la conglomeració humana; la gent corria cap a la seva feina enmig del renou dels cotxes. Amb la seva maneta bruta es va espolsar un escarabat que pujava per la seva galta. De cop es va aixecar de davall dels cartons que l'havien protegit de la pluja i de l'aire fred de la nit i va començar a trontollar cap a les seves activitats diàries.

En Juanito té deu anys i no se'n recorda ben bé quin temps fa que viu al carrer. Quan parla dels seus pares ho fa amb indiferència, com si d'alguna cosa molt llunyana es tractés. Conta que la seva mare es va separar de son pare perquè li pegava molt. Després es va juntar amb un altre home, però a aquest en Juanito no li caïa bé. *"Em pegava molt, sempre em cridava i a vegades no em deixava entrar a casa. Ma mare al principi em defensava, però després es va cansar... Bé, vaig acabar per anar-me'n de casa"*.

Des d'aleshores viu al carrer i fa un poc de tot per guanyar-se algunes monedes. Menja irregularment. Inhala cola d'aferrar, perquè els al·lots li varen ensenyar que això llevava un poc la fam i el fred. Mai no ha anat a l'escola i no sap llegir ni escriure. Per a ell el futur és un terme abstracte, existeix limitat a sobreviure demà, passat demà...

Na Maria té 11 anys i conte que viu al carrer, aproximadament des de fa tres anys. Sa mare va morir quan ella tenia sis anys, i se'n va anar a viure amb un ocle seu. Però aquest va començar a tocar-la. Va decidir que era millor anar-se'n de la casa. Es va trobar amb una "amic" que li va donar menjar i hostatge, però després li va dir que s'havia de guanyar l'estada. D'aquesta manera s'inicià en allò que anomenem prostitució infantil. Cobra unes vegades més i altres menys; no li agrada el que fa, però que no hi ha altra cosa... *"Els policies també volen abusar-ne, quan ens agafen ens demanen el nostre cos i la majoria són molt abusius"*. Na Maria només va assistir a l'escola durant els primers dos anys.

És sabut que hi ha milers de nines

que són prostituïdes. Moltes van pels carrers, altres en cases particulars, on s'hi troben nines des de 7 anys. Són venudes als que millor paguen i com a recompensa se'ls dona menjar, roba o el que necessitin. No ho denuncien perquè tenen por, els amenacen de mort o els peguen.

En Pedro té 12 anys; el seu cosset evidència l'alt grau de desnutrició que pateix. Va ésser vist al cantó, assegut entre brutícia, vidres i botelles rompudes. Els seus ulls amb l'esguard buit i la seva cara demacrada evidencien l'efecte cola d'aferrar; encara té la bossa entre les mans. Va descalç. La seva roba està bruta i esqueixada. Plou. No vol parlar molt. No sap des de quan viu així. Conta que treballa on s'agulla: venent xiclets o il·lustrant sabates, demanant almoïna. Va treballar una temporada amb un ruleter, des de les 6:00 del matí fins a les 22:00 o les 23:00, el vespre. El seu patró li pegava molt i mai no va voler pagar el que li devia. Se'n va haver d'anar sense recuperar el sou dels quatre mesos de feina. No sap què fer amb la seva vida. Ell també va tenir problemes amb ca seva, la seva mamà era alcohòlica i al seu papà no el coneix.

Els veiem cada dia. Es sabut que sumen els 5.000 els que tresquen pels carrers en un estat d'abandó total. Són els anomenats *"nins del carrer"*, aquells que viuen, dormen i treballen en el carrer i que ja no tenen vincles familiars. Passen els dies venent xiclets, fruites, cigars, recollint fems o en qualsevol activitat que els surozi un ingrés. Estan exposats a tot tipus de

perills i malalties incloent-hi l'abús físic i sexual. Són prostituïts, forçats a participar en activitats il·lícites com són el narcotràfic i la delinqüència.

Com si això no bastés, aquests nins s'han convertit en víctimes d'una brutal agressió per part de grups policials i militars. "Casa Alianza", una de les poques institucions privades que atenen als nins del carrer, ha iniciat una campanya de denúncia contra les injustícies de què són víctimes. Moltíssims d'aquests petitons han estat torturats i assassinats. La pròpia directora de l'Àrea de Família de Menors de la Procuradoria de Drets Humans assegura que *"es tracta de tortures salgatges que van des de cremar-los els ulls als nins, tallar-los la llengua, arrancar-los les orelles, potejar-los i colpejar-los, fins a pegar-los el tir de gràcia"*.

Reflexionem companys. Per què els nostres nins no tenen el dret de viure la seva infància amb dignitat i un cert grau de benestar? Quines són les causes d'aquesta tragèdia, que no es limita als nins del carrer, sinó a la majoria dels nins del país, que sobreviuen en condicions precàries i inhumanes. Per què se'ls nega el dret a la vida, a l'educació i a la salut? No és una cosa casual; són els grups de poder els responsables d'aquesta situació. No els ha importat mai el que ens passa als pobres, que som la majoria en aquest país, el 87% per ésser exactes. Som pobres, perquè no ens paguen uns salaris adients, perquè no hi ha feina i perquè des de sempre hem estat explotats i expoliats de tot dret.

N'hem de prendre consciència: la misèria i la tragèdia d'aquests nins és responsabilitat de tots. Hem de juntar esforços per eradicar la causa que origina aquest fenomen. No basta regalar quatre monedes als nins. Com a mestres i sindicalistes tenim una responsabilitat històrica amb la infància i el futur d'aquest país, per la qual cosa hauriem de trobar formes d'alleugerir i ajudar a resoldre aquest greu problema.

*Del Comitè Executiu del
STEG (Guatemala)*

Els nins del carrer

APROXIMACIÓ A LA REALITAT ECONÒMICA LLATINOAMERICANA

Juan Manuel Ramirez Cendrero

El que pretenem en aquesta comunicació és d'aportar alguns elements interpretatius útils per a l'aproximació a la realitat llatinoamericana, principalment a la seva dimensió econòmica. Això ens obligarà a no considerar les enormes singularitats presents en una àrea de tan profunda heterogeneïtat, per la qual cosa ens centrarem en el que és comú, "oblidant" el que és específic.

Per atendre aquest objectiu començarem al·ludint a l'aplicació de les polítiques d'ajustament seguides en la dècada dels anys 80, per continuar amb una menció d'algunes conseqüències de l'aplicació d'aquestes polítiques. Seguidament ens referim als trets del nou escenari que apareix en els anys 90, amb dos aspectes principals, molt relacionats entre si: unes noves pautes de creixement i la tendència cap a la integració regional.

1.- Anys 80: deute i ajustament

Els anys 80 foren els anys del deute extern, segons l'aproximació que convencionalment es realitzava a la realitat llatinoamericana. S'identificava deute extern amb subdesenvolupament llatinoamericà sense apreciar-se les causes que, en darrera instància, feien comprensible la dinàmica de sorgiment i evolució del deute. Aquestes causes, en definitiva, remetien al caràcter subdesenvolupat de l'estructura econòmica de les formacions socials llatinoamericanes i al biaix dependent de la seva inserció en el mercat mundial, aspectes que permeten una aproximació sòlida i teòricament fonamentada en la secular tendència cap al desequilibri exterior d'aquests països.

La identificació de deute i subdesenvolupament fou útil

per a la justificació de les polítiques d'ajust, principalment orientades a generar recursos per al pagament del deute. D'aquesta manera, es varen establir una sèrie de mesures de política econòmica que incidirien en la generació de recursos per atendre els compromisos externs i, a la vegada, sanejarien l'aparell econòmic fins a deixar-lo en les condicions adients per un posterior creixement equilibrat i sòlid. Per facilitar l'aplicació d'aquestes polítiques es posava a disposició dels governs l'assessorament tècnic d'institucions com el Fons Monetari Internacional (FMI), el Banc Mundial (BM) o el Banc Interamericà de Desenvolupament (BID), i es concedien nous crèdits per atendre el pagament del servei (interessos i amortització) del deute condicionats a l'efectiva aplicació de les polítiques recomanades.

Com a sistematització, molt genèrica, del conjunt de mesures proposades tindrem en

compte una senzilla descomposició conceptual del conjunt de fluxos d'una formació social en externs i interns; a aquests, a la vegada, en públics i privats. L'objectiu es traduiria en l'increment de l'estalvi extern, de l'estalvi públic i de l'estalvi privat. Per incrementar l'estalvi extern, és a dir, disminuir el desequilibri exterior, comercial principalment, es recomenaven devaluacions monetàries per tal d'incrementar les exportacions (pel seu abaratament en els mercats exteriors) i disminuir les importacions (pel seu relatiu encariment), i també unes decidides polítiques exportadores, en un context de liberalització comercial i obertura externa que restés rígidesa als aparells productius, desenvolupats històricament a l'empar de vastes regulacions proteccionistes. En segon lloc, era precís procedir a la disminució del dèficit públic, per la qual cosa, davant les dificultats per incrementar els ingressos públics en uns estats amb certa

debilitat fiscal, s'imposava la reducció i la reestructuració de la despesa pública, en un marc de retrocés de la dimensió de l'estat en el funcionament econòmic, que, a més a més, reduïen el consum i les importacions i facilitaven la lluita contra la inflació. Per últim, s'imposava, per incrementar l'estalvi privat, una contenció salarial que disminuís les despeses de producció, incrementant el marge empresarial i, addicionalment, pogués contenir el consum privat, tot ajudant al control de la inflació.

Durant els anys 80, la pràctica totalitat dels països de la regió aplicaren polítiques inscrites d'una manera o altra en aquest esquema bàsic, amb lleugeres modificacions. Foren els anys de l'"ajustament estructural" o de les "polítiques de fam", segons les caracteritzacions.

2.- Ajustament i "dècada perduda"

Sovint s'utilitza l'expressió "dècada perduda" per fer una caracterització de l'evolució econòmica a Amèrica Llatina durant els anys 80. Això es basa en la constatació de l'estancament del desenvolupament durant aquesta època a la regió. Vegem com l'estancament, fins i tot el retrocés, en els nivells i condicions de vida guarden força relació amb els efectes de les polítiques aplicades, polítiques d'ajustament permanent, d'austeritat, de retall de drets i de permanent agressió als sectors més vulnerables de les societats llatinoamericanes.

Durant els anys 80 els països de la regió feren un enorme esforç de pagaments exteriors en concepte de deute extern que, per exemple, pel cas de Veneçuela, va suposar el 6,9 % del seu PIB entre els anys 1982-1988, o el 5,6 % per al cas mexicà. En conjunt, entre els anys 1980 i 1990 foren transferits a l'exterior, en concepte de deute, un total de 365.900 milions de dòlars. Allò no va impedir que el conjunt del deute passés de 222.500 milions de dòlars en 1980 a 423.000 milions en 1990 i 487.000 milions en 1993. Aquest procés, juntament amb la reducció dels fluxos financers cap a la regió en els anys 80, va suposar que, en aquest període, les sortides de capitals (en concepte de deute, repatriació de beneficis d'inversions estrangeres i desinversions) fossin majors que les entrades (nous crèdits i inversions estrangeres). Això es va donar fins a 1991, any en què es va produir un fort increment de les inversions estrangeres, cosa que, al costat d'una certa disminució dels interessos pagats, va permetre que les sortides de capitals foren inferiors a les noves entrades.

Per altra part, les polítiques d'ajustament, de contenció de despeses públiques, d'estricta control monetari, no podien deixar d'incidir en l'activitat econòmica i en la taxa de creixement del producte. Així, el creixement del PIB en els anys 80 fou, per al conjunt d'Amèrica Llatina, de l'1,3 % mitjà anual, front al 5,6 % dels anys 70 o el 5,7 % dels anys 60. Si, a més,

tenim en compte el creixement demogràfic, la resultant indica que el PIB per habitant a 1990 era el 91 % del que existia a 1980. En definitiva, en els anys 80 es dona una caiguda o sensible disminució del ritme de creixement de diversos indicadors, com la inversió, el nivell salarial mitjà o el consum per habitant, és a dir, destrucció del potencial productiu i pèrdua de capacitats adquisitives d'amplis sectors socials, especialment els més desvalguts.

Una incidència important en el deteriorament de les condicions de vida de les grans majories llatinoamericanes va provenir de la reducció i deteriorament de molts de serveis socials producte de les deliberades polítiques de

bres", col·lectiu que va anar creixent paulatinament al llarg de tots aquests anys a un ritme pròxim al 4 % anual, la qual cosa situa el nombre de pobres a l'entorn del 50 % de la població llatinoamericana.

Aquest procés que venim esmentant de permanent deteriorament de les condicions de vida i increment de la pobresa conflueix amb dos fenòmens de gran importància en les últimes dècades: el creixement demogràfic (de 125 a 427 milions d'habitants entre 1950 i 1990) i el procés d'urbanització (d'un 58,9 a un 29 % de població rural entre 1950 i 1991). La combinació de tots aquests elements contribueix a comprendre l'exponencial creixement de les pobla-

cions marginals (*favelas* a Brasil o viles-misèria a Perú) entorn dels grans nuclis urbans (Rio de Janeiro, Sao Paulo, Lima, Ciutat de Mèxic...) on s'amuntegen milions de persones sense les condicions mínimes en què a infraestructura, habitatge, higiene, enllumenat, potabilització d'aigües, desaignes, prestacions sanitàries... En aquest context es pot entendre la "ressurrecció" de malalties com el còlera.

En definitiva, durant els anys 80, relacionat en gran mesura a l'aplicació d'intenses polítiques d'ajustament orientades al pagament del deute extern, es va produir un retrocés impor-

tant en les condicions de vida de les grans majories llatinoamericanes, un creixement de la pobresa i un aprofundiment de les desigualtats socials.

3.- Els anys 90: recuperació vulnerable del ritme de creixement

Els anys 90 es varen iniciar per a la regió llatinoamericana amb unes perspectives optimistes: millor tractament per part dels creditors per al pagament del deute extern (comprensible per la superació d'aquest problema per als principals prestamistes), amb la tornada dels capitals, el control d'alguns macroequilibris, la recuperació de la taxa de creixement del PIB i la rutilant evolució d'algunes economies com

reducció del dèficit públic. En països en els quals no existeix un estat del benestar tal i com apareix a Europa, amb uns serveis socials precaris i d'abast molt limitat, qualsevol retall en les despeses públiques té una gran incidència en les condicions sanitàries, educatives, higièniques, etc. d'amplis sectors socials, precisament els més castigats. La reducció de la dimensió de l'estat va tenir també repercussions en l'empobriment d'alguns segments del funcionari que passaren a formar part dels grups socials les condicions de vida dels quals estaven per sota de la línia de pobresa. No foren els únics. Alguns segments de petits empresaris, fins i tot de professionals, també passaren a formar part de l'ampli col·lectiu de "po-

la xilena o la mexicana. Aquesta execució estava fonamentada en uns elements de gran vulnerabilitat tal com mostren els recents aconteixements a Mèxic. L'element fonamental d'aquest model de creixement era l'afluència de capitals estrangers, capitals que, majoritàriament, tenien un caràcter especulatiu (inversions en cartera) i volàtil (a curt termini). La permanent recepció de capitals estrangers obliga a unes estrictes polítiques, amb condicions importants en el marge d'actuació dels diferents governs.

En primer lloc, són precisos alts tipus d'interès, per damunt dels existents a l'escenari internacional, la qual cosa, a més de perjudicar la inversió productiva, està condicionat a les fluctuacions internacionals. En efecte, la tendència creixent dels tipus d'interès internacionals des de l'inici de 1994 va trencar la tendència favorable en la gran recepció de capitals estrangers. En segon lloc, el manteniment de la confiança de les inversions estrangeres obliga a una política d'ajustament permanent, per controlar l'evolució de les dues variables més significatives per als criteris de decisió dels agents internacionals, és a dir, inflació i déficit públic. D'aquesta manera, el control d'aquestes variables es converteix en l'objectiu prioritari de les polítiques econòmiques, per davant de la inversió, l'ocupació o la millora de les condicions de vida dels sectors més castigats de la societat.

En tercer lloc, com a conseqüència dels aspectes anteriors, la moneda tendeix a l'apreciació, la qual cosa, a mig termini, es tradueix en un increment paulatí del déficit per compte corrent, no sempre cobert pel superàvit de capitals. Precisament fou el creixement desbocat del desequilibri comercial que va marcar l'esclat de la crisi mexicana el desembre de 1994.

Però la vulnerabilitat de les pautes de creixement vigents a la regió en els anys 90 no es limita tan sols a la volatilitat i inestabilitat de les inversions estrangeres, sinó que té també la seva dimensió social. En efecte, tal com va reconèixer el propi B.I.D. en el seu balanç de 1993, el procés de creixement econòmic no es podria mantenir si no es procedia a un repartiment equitatiu dels beneficis d'aquest creixement. Els riscos d'inestabilitat social, en forma d'esclats més o menys violents i esporàdics, són una limitació important en l'intent de convertir-se en centres d'atracció permanent i central, i no especulativa i residual, del capital estranger. Aquesta percepció és el que està portant als di-

ferents governs a posar un èmfasi significatiu en l'equitat, la qual cosa es tradueix en la implementació de plans de solidaritat i atenció social als sectors més marginats i exclosos. Això no obstant, l'abast d'aquests plans és bastant limitat en la mesura que no es qüestionen els suports fonamentals de les pautes de creixement i, en última instància, el propi caràcter subdesenvolupat de l'estructura econòmica.

4.- La integració regional: una alternativa continental?

En els darrers anys s'estan produint, en tot el continent americà, unes fortes tendències cap a la integració econòmica, comercial principalment. No és tan sols el Tractat de Lliure Comerç entre Canadà, EE.UU i Mèxic o el MERCOSUR entre Argentina, Brasil, Paraguai i Uruguai. Existeixen des de fa temps el Pacto Andino, la Unió Econòmica Centreamericana, el Caricom, el G-3 (àrea de lliure comerç que engloba a Colòmbia, Mèxic i Veneçuela) i, també, nombrosos acords bilaterals com els existents entre Xile i Mèxic, Xile i Veneçuela, Xile i Colòmbia o Mèxic i Costa Rica, entre altres. En definitiva, s'esta desenvolupant un conjunt d'acords que, tots junts, suposen l'ampliació a l'àrea continental d'una zona de creixent obertura externa i integració comercial, precisament en uns països que històricament havien mostrat uns forts nivells de protecció.

Aquests processos no són independents de la proclama llançada a la recent Cimera de Miami, convocada pel president nordamericà William Clinton, en la qual es va establir l'any 2005 com a data per l'establiment d'una àrea de lliure comerç entre Alaska i la Tierra de Fuego, cosa que ja havia estat suggerida per l'anterior president nordamericà George Bush, en la seva "Iniciativa per a les Amèriques" de 1991.

En definitiva, la constitució d'aquest ampli espai d'integració comercial el podríem entendre a partir de les necessitats de reestructuració de les empreses transnacionals, principalment nordamericanes, establertes a tot el continent, essent elles les principals beneficiàries d'aquests processos, en poder reestructurar els seus processos productius entre diferents països, abaratint els costos productius intrafirma, en caure les barreres proteccionistes. Tot això s'ha d'inserir en el context de globalització/regionalització en què les relacions econòmiques inter-

nacionals s'estarien reorganitzant entorn a tres pols (EE.UU, Europa i Japó) cada un dels quals amb una àrea d'influència, essent Amèrica Llatina l'àrea d'influència dels EE.UU. D'aquesta manera, la consolidació d'un procés d'integració americà seria el contrapès dels EE.UU a la creixent integració de la conca asiàtica del Pacífic i a Europa.

En darrera instància, front a les interpretacions que perceben la integració *llatinoamericana* com l'*estratègia llatinoamericana* per a la superació del subdesenvolupament, s'ajustaria més a la realitat una percepció de la integració com una nova modalitat d'inserció depenent de la regió en l'economia mundial. L'opció, en definitiva, no seria entre integració o no integració, sinó entre participació activa o pasiva en aquesta integració, la dinàmica de la qual escapa als interessos de les grans majories llatinoamericanes. No podem oblidar, per últim, que els agents de les formacions socials llatinoamericanes que més estan impulsant la integració són precisament els vinculats als sectors econòmics més transnacionalitzats, de major dinamisme, els interessos dels quals són assumits per les èlits dirigents, no tan sols polítiques. Els projectes defensats i assumits per aquests dirigents, els representats en les Cimeres Iberoamericanes, en la Cimera de Miami, en els diferents governs elegits electoralment, ¿responen als desitjos dels milions de treballadors, marginats, sobreexplotats que componen aquestes grans majories a què tantes vegades hem fet referència?

Doctor en Economia, Professor del CES San Pablo-CEU i membre del Centre d'Estudis d'Amèrica Llatina, el Carib i Àfrica (CEALCA)

DIADA EN DEFENSA DE LA LLENGUA

Més de 25.000 persones juntaren les mans en defensa d'un interès comú: la nostra llengua. Aquest era l'argument que va reunir la més gran manifestació popular a Palma, des d'aquella famosa del 29 d'octubre de 1977 a favor de l'Estatut, i que va servir per formar la cadena humana "la més gran de la història de Mallorca, per la llengua, la cultura i la identitat del país". Les previsions inicials fetes per l'OCB i les altres organitzacions convocants -entre les que hi figura l'STEI- es xifraven en un mínim de 4.000 persones per formar la cadena. La realitat va desbordar qualsevol previsió, per optimista que fos.

El Manifest reivindicatiu va tardar més d'una hora per arribar a Ses Drassanes, on va ser llegit, i posteriorment entregat al conseller de Cultura del Govern, Sr. Rotger.

FOTO: PERE CARMONA

Entre els participants, una bona representació de l'STEI.

La Diada es va fer coincidir amb la XI Trobada d'Escoles Mallorquines, una magnífica ocasió per mostrar programes didàctics i treballs realitzats durant el curs escolar.

ACCIÓ PER CONSTRUIR UN PAÍS GRUP D'ENSENYAMENT

En el marc de la campanya ACCIÓ PER CONSTRUIR UN PAÍS, coordinada per l'OCB, s'està endegant l'organització d'un Grup d'Ensenyament en Català amb l'objectiu de col·laborar de manera efectiva en la defensa i l'impuls del català a les escoles.

La precarietat absoluta que caracteritza els processos d'ensenyament en català i les deficiències manifestes en l'ensenyament de la llengua pròpia del país fa necessària la intervenció institucional de suport per palesar les mancances existents a les nostres escoles en matèria lingüística i cultural. Aquesta responsabilitat no és assumida per les institucions -MEC, Conselleria- i els centres, així com els mestres, els alumnes i els pares, pateixen les conseqüències d'aquesta inhibició. El Grup d'Ensenyament en Català vol oferir el seu ajut a les comunitats escolars engrescades en processos de normalització lingüística i cultural.

Per aquest motiu, ofereix als centres escolars de Mallorca la

possibilitat de posar a la seva disposició equips de persones amb experiència en camps com l'elaboració de projectes lingüístics, la iniciació de processos d'ensenyament en català, problemes de tractament de llengües, etc.

El Grup desitja contribuir a informar equips docents, clausures de professors, col·lectius de pares, etc. en aspectes relacionats amb l'ensenyament en català i servir alhora de vehicle per a l'intercanvi d'experiències educatives en català.

El col·lectiu que ara inicia les seves activitats és totalment obert a la participació de totes aquelles persones sensibles a la problemàtica exposada. Per això, des d'aquí convidam tots els interessats a posar-s'hi en contacte mitjançant el telèfon 723299.

El Grup d'Ensenyament en Català té previst fer una presentació pública en un termini breu i començar les seves actuacions durant l'Escola d'Estiu de 1995. □

**Més de 10.000
residents* ja han
escollit**

**Viatges i Turisme de la
Tramuntana s.a.**

Per qualitat:

...d'ofertes
...de serveis
...d'informació

Carrer 31 de desembre, 12
Tel: 204600. Fax: 204450
Palma de Mallorca

Pianos Can Garcias
Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca) Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA
Primeres marques europees

BLÜTHNER • BOSÉNDORFER • C.BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH • KEMBLE
KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEYEL • RAMEAU
RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda Més de 70 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESORIS • TRANSPORTS

PISSARRA / PUBLICACIONS

Nin desig

Catalina Crespi Daviu i Rosa Tort Arnau

Edicions Cort, Palma

Nin Desig és un conte, una eina més, per facilitar als pares i educadors la tasca d'explicar què vol dir l'adopció.

L'estadística i la realitat de cada dia ens mostra com cada dia hi ha més nins en aquesta situació.

Pensem que no només és dins l'àmbit familiar on s'ha de donar resposta a les preguntes, necessitats i inquietuds de l'infant, sinó que també, paral·lelament, dins el camp educatiu i el de tota la societat en general, s'han d'abordar de la manera més clara, senzilla i natural possible per tal de no interferir i afavorir el desenvolupament personal del propi infant.

El conte es divideix en quatre temps, cada un dels quals reflecteix un dels moments que l'adopció planteja en la vida real.

En les il·lustracions i la narrativa del conte s'ha donat preferència intencionadament a la ficció per sobre de la realitat, amb la intenció d'estimular la fantasia i la idealització de situacions reals i alhora no limitar en una història concreta el relat original que pares i educadors construiran en el diàleg íntim amb cada nin.

L'Escola al Carrer

Material Didàctic

"S'altra Senalla"

Palma, maig 1995

Un dels dos objectius de "S'altra Senalla", l'associació de tendes solidàries, és d'informar sobre la problemàtica Nord-Sud i, específicament sobre el comerç entre els dos hemisferis i les conseqüències que té aquest sobre el treball i la vida en els països del Sud.

El material didàctic que presenten es tracta d'un recull d'activitats per fer a l'escola, a més d'un llistat de material educatiu que han anat acumulant i que "S'altra Senalla" té disponible per consulta i préstec a la tenda del carrer de l'Oli.

UNA REVISTA PER A LA SOLIDARITAT

JATUN SUNQU (CORAZÓN GRANDE)

És a punt d'aparèixer una revista per a joves estudiants, especialment per a aquells que estan treballant en el programa de solidaritat amb la infància llatinoamericana i per a aquells que s'emocionen i es rebel·len davant la misèria i la injustícia.

Solidaritat és també la preocupació per la casa comuna de tots: el planeta Terra. La Terra, diu un proverbi africà, no és una herència dels nostres pares, sinó un préstec dels nostres fills. Esser solidaris amb les generacions futures és entregar-los un planeta confortable, cosa que tan sols és possible amb un respecte escrupolós cap al medi ambient i una forma de vida austera que rebutgi el consumisme, el desig desmesurat de posseir coses i més coses, generalment inútils.

La revista del programa "Solidaritat escolar amb la infància llatinoamericana" és editada conjuntament per FUNCOE i UNICEF i serà distribuïda gratuïtament entre els centres escolars.

PROSUD

**PROJECTES DE COOPERACIÓ
AMB ELS PAÏSOS DEL SUD**

C. Montision, 14 bxs

07001 Palma

Tel. i Fax 728839

QUÈ ÉS PROSUD?

Una Organització No Governamental pel Desenvolupament (ONGD) que programa i duu a terme projectes de cooperació que milloren les condicions de vida als pobles del sud. PROSUD actua amb independència de qualsevol tendència política o religiosa.

Altres activitats que desenvolupa són: participació econòmica en campanyes de solidaritat, col·laboració amb altres ONGs o associacions d'objectius comuns i realització de campanyes de sensibilització i divulgació a Balears.

CONSIDERACIONS SOBRE EL NOU ACORD DE SECUNDÀRIA

Com s'assenyala explícitament a l'esborrany del nou acord, que ve a ser una actualització dels compromisos adquirits amb l'Acord de Juny del 94, continuen les ambigüitats i les imprecisions en temes estratègics, la qual cosa deixa en mans de l'Administració la decisió final sobre gran part de la implantació en el sector. Així mateix, es converteix en un instrument d'exclusió dels sindicats que no signin. En aquest acord pot tenir tanta transcendència el que es diu com el que es deixa per a ser desenvolupat en normatives o circulars internes posteriors.

1. PLANTILLES

S'intenten incloure més condicions de tipus generals.

Les competències negociadores a nivell provincial no estan definides. Quant a la referència que es fa al 80% de la plantilla no es diu sobre quina càrrega horària. Les 14 hores han de ser la base real per a crear les vacants (llevat de la primera que és a partir de 8 hores) ja que en la pràctica el MEC divideix per 16 o més hores. Hi ha que introduir

criteris de flexibilitat en situacions especials i professorat que comparteix centres.

Pel que fa a les plantilles d'Educació de Persones Adultes el compromís del MEC encara és més ambigu. La planificació d'aquestes ensenyances depèn del «diagnòstic de necessitats i presa de decisions, sobre les quals els sindicats només seran escoltats». D'altra banda es fa necessari accelerar la regulació dels batxillerats LOGSE de nocturns.

2. DEPARTAMENT D'ORIENTACIÓ

Les places dels Departaments d'Orientació seran dotades amb el professorat sense horari de cada centre.

No s'ha de plantejar únicament com a sortida per a les amortitzacions, per la qual cosa ha d'existir una negociació provincial que doni lloc a l'ampliació de places.

3. ESPECIALITATS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL

Manca resoldre el tema d'interins i interines sense la titulació adequada

Les adscripcions a les noves especialitats han de ser voluntàries, evitant així que professorat que no ho desitgi es vegi obligat a impartir afins.

La formació obligatòria ha de ser per a tothom, dins l'horari lectiu i de permanència en el centre i/o en anys sabàtics.

Tot el professorat de FP ha de poder accedir al Departament d'Orientació, així com la regulació d'ESO i Batxillerats per a poder ser impartits pel professorat d'FP.

4. MODIFICACIONS EN LA SITUACIÓ DEL PROFESSORAT I ALTRES ACTUACIONS

S'obri en aquest punt un perillós procés d'equiparació entre amortitzacions i supressions.

Es fa necessari definir els àmbits geogràfics i les zones i estudiar-ne les condicions.

Quant als ajustaments horaris, no es tracta tant d'anar omplint forats com d'anar reduint l'horari lectiu.

Sobre el tema de Formació del Professorat una simple circular no és la solució al tema de la formació: és precís una proposta més àmplia sobre horari docent i formació, i que s'integri en una normativa amb un rang més elvat. Es tracta d'incorporar la formació del professorat al seu horari laboral, incluint el lectiu. □

NOTA: En el moment de tancar aquesta informació no s'havia presentat cap document definitiu per a ser signat.

*Casa
Domar
Flores*

ARTICLES PER A ARTISTES

PAPERS PINTATS I PINTURES
MARCS I MOTLLURES

Sant Miquel, 77 - Tel. 72 14 83
07002 Palma de Mallorca

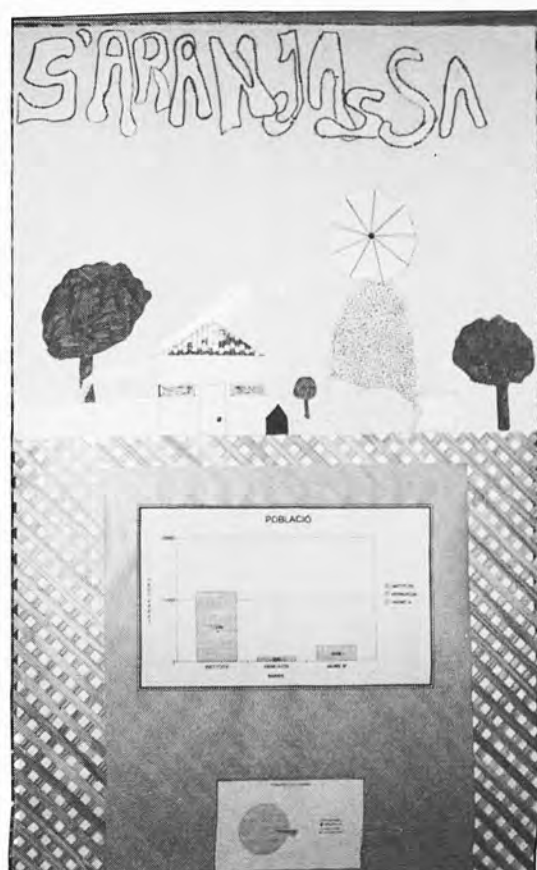
EXPOSICIÓ DE MATERIALS SOBRE "EL NOSTRE BARRI"

L'exposició és el resultat del treball realitzat pels alumnes (2.000 en total) i mestres i professores (72) al llarg del curs i sobre el material didàctic "El nostre barri". Aquesta unitat didàctica ha estat preparada per un grup de professors de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics.

El programa ha comptat amb la col·laboració de l'STEL, la Direcció Provincial del MEC i la Federació d'Associacions de Veïnats.

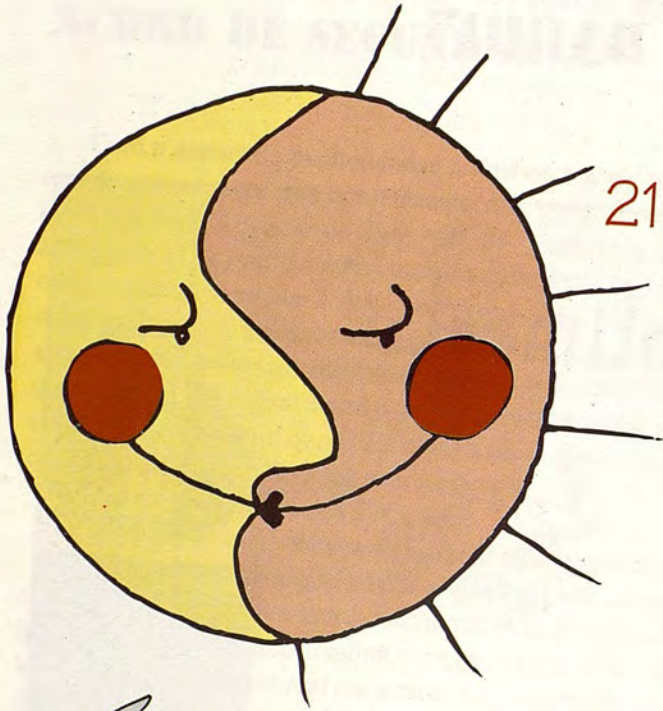
*Alguns
aspectes
de
l'exposició*

24ª Escola d'estiu de Mallorca

21 a 25 d'agost 1995 Montuiri
C.P. Joan Mas i Verd

El minvant SI mira cap a llevant :

Qui no fa feina a l'estiu

a l'hivern dejuna!